

ÜLIÕPILASLEHT

1936

6

LEHEKUUL

GLADIAATORI SÕPRADELE

A. L E C O Q

VALMISTAS JÕUDUANDVA ÕLLEUDISE

TÕMMU HII

Õlled, porter,
karastusjoogid
ületamata
häduses!

AKTSIASELTS

A. L E C O Q

T A R T U S

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

ÜLIÖPILASLEHT

EESTI ÜLIÖPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

XX AASTAKÄIK

XIV Edustuse töötulemusi

14. Üliõpilaskonna Edustus on oma volituste lõppemisel esitanud tegevuse aruanded, mis võimaldavad heita pilku selle tööle ja saavutustele. Juba ainuüksi arvilised andmed näitavad, et möödunud Edustus on vaatamata üsna lühidale tööajale ja muile takistustele, olnud produktiivne ning teostanud oma tegevuskava 80%-liselt, millist tulemust Üliõpilaskonna parlamendilaadse iseloomu juures tuleb pidada haruldaselt hääks.

Kuid ka sisuliselt tehtule lähenedes, tuleb ära märkida möödunud Edustuse tegevuses nii organisatsiooni, omaabi kui ka teistel aladel mõndagi, mis jääb püsima Üliõpilaskonna ajalukku.

Vaatleme sellistest küsimustest mõnda üksikut. Enne kõike vääriks mainimist Üliõpilaskonna tervishoiu toimkonna tegeliku töö algus. Juba Üliõpilaskonna algpäevilt pääle on see probleem, varem al ajal küll Üliõpilaskonna haigekassa nime all, seisnud pea kõigi Edustuse töökavades. Samuti leidnud käsitlust „Üliõpilaslehe“ veergudel. Ning seda täie õigusega. On ju Üliõpilask. haigekassa üliõpilasomaabi olulisemaid põhiküsimusi ning olnud meie kauaseks unistuseks, samuti figureerib ta esikohal välismaiste üliõpilaskondade tegevusaladeski. Küsimuse lahendus ei ole olnud kerge. Majanduslikud ja mitmesugused muud takistused on pikka aega pidurdanud selle teostamist. 1927. a. otsustati majanduslike võimaluste loomiseks võtta iga aasta Üliõp. eelarvesse summad, mis kanti haigekassa kinnisele arvele, tingimusel, et neid võib tarvitada ainult haigekassa tegevuseastumisel. Sellega rajati majanduslik alus. Põhikirja ja muude õiguslike aluste maksmapanek on puht juriidilistel kaalutlustel korduvalt jooksnud karile. Kui siin on eelmise edustuse kestel nüüd leitud põhikirja kodukorrana maksmapanekus *modus vivendi* ning asutud tegelikule tööle, andes abi 410 üliõpilasele ning soodustusi 157 juhul, siis on see saavutus, mida Üliõpil. juhtkond, Edustus ning

üldse meie Üliõpilaskond võib märkida uhkusega oma kontosse püsiva saavutisena. Jääb soovida, et haigekassa arendamist samas suunas ka tulevikus jätkatakse ning see kujundatakse mitmekülseks ning elujõuliseks üliõpilasomaabi alaks.

Teise uudse ning julge algatusena kerkib esile akadeemilise haritlaskonna ühise organiseerimise katse. On iseküsimus, mil määral see teostub ja kui tegevjõuliseks kujuneb. See ei olene enam ainult Üliõpilaskonnast. Kuid algatus, mille on akuutselt esile toonud meie avaliku elu korraldamise nõuded kui ka Üliõpilaskonna tegelikud tarbed, on eluline ja põhjendatud. Välismaail on sellised endiste üliõpilaste koondised etendanud Üliõpilaskonna arengus ja eriti tema majanduslikus elus suurt osa. Meilgi oleks tal, peale akadeemilise pere terviku loomise rida konkreetseid ülesandeid. Ning kuigi see algatus ei peaks praegu vahest ühel või teisel kujul lõpulikult õnnestuma, siis aegade jooksul seegi mõte, kui elulisi üliõpilaskondlikke algatusi, otsib omale loomuliku väljapääsu ja lahenduse.

Kotm anda olulise ja sümpaatse tegevusjoonena tahaksin alla kriipsutada Üliõpilaskonna aktiivsust vaba üliõpilasorganiseerimise ja üliõpilaskonna isetegevuse ning omavalitsuse ja üliõpilaskonna autoriteedikaitseks. Peame kahtlematult tunnustama, et Üliõpilaskonna autoriteet ja tähtsus meie üldsuses viimaste aastate kestel on õige tunduvalt vähenenud, eriti võrreldes Üliõpilaskonna algaastatega, mis tingitud suurel määral ka Üliõpilaskonna passiivsest suhtumisest sellesse küsimusse. Ainuüksi Üliõpilaskonna uus põhikirgi löikas tunduvalt Üliõpilaskonna tegevuse ulatusse. Kuid juba enesearendamise võimaluste seisukohalt, eriti aga ka oma osa täitmiseks ühiskonna vastu üliõpilaspõlves on tarvilik Üliõpilaskonna positsioonide tegevusvõimaluste ja

muude vajalikkude eeldust hindamine, selle eest valvel olek ja kaitsmine enne kõike Üliõpilaskonna enese poolt. Ning siin on 14. Edustus, jättes hindamata asja taktilist külge, oma osa täitnud. Ärgu unustatagu eriti sellistes küsimustes vana tõde: Kerge on palju kaotada, raske vähegi tagasi võita.

N e l j a n d a k s — on algatatud ja liikuma pandud E. V. Tartu Ülikooli üliõpilaste kohtu- ja distsipliini määrused, millele allakirjutanu isiklikust vaatenurgast ei anna sisuliselt suurt kaalu, kuid mulla maksmapanek ja eriti täitmine võiks luua korda Üliõpilaskonda ja üliõpilaste tegevusse. Ei saa, objektiivne olles, märkimata jätta ka Üliõpilaskonna hääd tahet üliõpilasorganisatsioonide vaherkordade parandamiseks, kuigi see ainult osaliselt tulemusi on andnud.

V i i e n d a k s tuleb eriti hinnata tehtud suurt tööd m a j a n d u s t o i m k o n n a alal, olgugi et see väljaspoole vahest paljudele silma ei torka, seda rohkem vajalik on aga Üliõpilaskonna tegevuse arendamiseks, kusjuures eriti rõhku on pandud oma kodule, Üliõpilasmajale. Vajalikud ümberehitused üliõpilasmajas ja üliõpilasköögis on osalt juba teostatud ning osa teostumisel. Suvel lõpule viidavad ümberehitused võimaldavad Üliõpilasmaja kasustajaile ja üliõpilassöögisaalile veelgi avaramaid ja otsustarbekohasemaid tegutsemisvõimalusi. Üliõpilassöögisaali kavakindel juhtimine on aidanud, vaatamata elustandardi üldisele tõusule, hoida üliõpilassöögisaali toiduhindu endisel tasemel.

N i n g — lõppude lõpuks — Üliõpilaskonna seitsmes suurriik „Üliõpilasleht“ on näidanud pidevat arengut nii lehekülgede arvus, sisulises mitmekesisuses kui ka tehnilises ja välimulises ning loodame ka majanduslikus osas, mis on selle ajakirja tõstnud kindlasti silmapaistvamale kohale.

Mitmesugune pidev jooksev töö ja tehnilised korraldused kõigil eespool nimetatud kui ka nime tamata aladel, nagu lugemislauad, käsiraamatukogu, keheline kasvatus, rahvuskultuurilised üritused, välistegevus jne. on leidnud edasiviivat ja jälgijätvat teostust, korrastades ja arendades Üliõpilaskonna organisatsiooni ja kõrgel hoides Üliõpilaskonna hääd nime.

Kahtlematult võiakse leida ka mõnd lünka või vääratust, kuid see ei vähenda 14. Edustuse positiivseid saavutusi. Selliseks n õ r g a k s, olgugi mitte ainult Üliõpilaskonnast olenevaks punktiks Üliõp. välistegevuse, rohkem veel meie üldise välispropaganda seisukohalt on kahtlemata meie esindaja Rahvusvahelise Üliõpilasliidu (CIE) nõukogu istungile saatmatajätmine, kus oli häid eeldusi järjekorras eestlase CIE presidendiks valimiseks (CIE presidendiks valiti lätlane, samuti on varem abipresidendiks olnud lätlane, kuna eestla-

sed on kogu aeg juhtivaist kohtadest keeldunud) ning võimalik isegi CIE järgmise kongressi Eestis korraldamine. Eesti kui SELL'i mõtte algataja ning selle senine tegelik juht peab end kord ka väljaspool püsti ajama ja loobuma Läti kaitsest ja eestkostest, mille sõbralikkuses meie küll ei kahtle, kelle ees aga eestlastel on kahtlematult eesõigustatud seisukoht. Kahjuks on sama viga korratud ka Balti riikide liidus. SELL on Balti riikide liidu prototüüp. Samuti kui Eesti üldse peab ka üliõpilaskond asuma oma teenitud positsioonile Balti riikide peres. Selle soodsa silmapilgu, kus Eesti Üliõpilaskonnal oli üldiselt kui ka isikuliselt soodsaid eeldusi CIE presidendi koha täitmiseks, ära libiseda laskmine on kahtlemata eksitus, mis tulevikus ei peaks korduma. Siinjuures tahaksin veel kord tõusetada endiste Üliõpilaskonna Edustuste liikmetekogu loomist, kes kõnesõlnud ja teistelgi juhtudel võiks olla Üliõpilaskonnale nõuks ja toeks.

Väärrib veel märkimist, et kogu 14. Edustuse töö on sündinud sõbralikus õhkkonnas, kusjuures esmakordselt on üliõpilaskonna organite moodustamisel püütud rakendada ainult eesti üliõpilaste koostööd. Kahtlematult tuleb siin palju panna ka Edustuse isikliku koosseisu arvele, eesotsas juhtkonnaga ja eriti aktiivse ja teovõimsa Üliõpilaskonna Esimehe ksv. Ilmar T õ n i s s o n'iga, kes kõige mitmekesisemates olukordades on suutnud hoida Üliõpilaskonna rõhuva enamuse üksmeeles. 14. Edustus on suutnud leida probleeme, kus ei ole saanud üles kerkida üksikute gruppide erivaated ning andnud väärilise eeskuju järgnevale Edustusele. Allakirjutanu soovib, et tulevikus saadaks üle ka neist üksikuist dissonantsidest, mis leidnud aset möödunud Edustuses; ühtlasi, et õnnestuks lüüda Üliõpilaskonna aktiivsesse tegevusse ka vähemusrahvuste üliõpilaste esindajaid, nagu see aset leidnud varem. Muidugi eeldusel, et vähemusrahvused end tunnevad kogu Eesti üliõpilaskonna, mitte ainult oma huvide esindajatena.

Kokkuvõttes — möödunud Edustuse tegevusega on Eesti Üliõpilaskond jõudnud suure sammu lähemale neile sihtidele ja püüetele, mis on seatud Üliõpilaskonnale, kui meie Üliõpilaskonna keskorganile juba tema algpäevist nii üliõpilaste kui ka akadeemilise töö seisukohalt. 14. Edustuse töötulemused toovad lisatõendusi, mis lubavad konstaterida, et Üliõpilaskond ka oma praeguse struktuuri juures on võimeline temale seatud ülesandeid täitma ilma Üliõpilaskondliku organisatsiooni põhilise ümberkorralduseta. Üksikuile tarvilikuile parandustele näib Üliõpilaskond juba asunud olevat. See veendumus peaks kindlustama ka Üliõpilaskonna tuleviku arengu positiivse suuna.

E. K.

KESKBÜROO ISTUNGITE OSA SELLI TÖÖS

Viimane SELL-Keskbüroo istung oli järjekorra numbri poolest teatavasti kahekümmes. See ongi põhjustanud alljärgnevas peatuda Keskbüroo-istungite lühida arengloo juures.

Kuna Eesti Üliõpilaskond oli saatnud kutse 10. ja 11. aprillil 1923. a. Tartus asetleidvale esimesele Balti üliõpilaskondade konverentsile, pidi ta endastmõistetavalt ka tegema ettevalmistustöid eelseisvaks konverentsiks.

Konverentsi päevakorra täiendusena saadab Eesti Üliõpilaskond 31. märtsil 1923. a. teistele üliõpilaskondadele kavandi Balti üliõpilaskondade ühise nõukogu moodustamiseks. Selle kavandi sissejuhatauseks teeb Eesti Üliõpilaskond konverentsil veel järgneva ettepaneku:

„Balti riikide üliõpilaskondade konverents peab vajalikuks luua „Balti Üliõpilaskondade Liidu“, mille ülesanne oleks ühiseid akadeemilisse ellu puutuvaid küsimusi selgitada ja vajaduse korral ühise perena väljaspool esineda...

Liit korraldab perioodilisi konverentse, millest täidesaatev organ on liidu nõukogu.“

Nõukogu ülesehitus moodustub peaaegu samal põhimõttel, nagu seda tänapäev SELL'i põhikirjas „Keskbüroole“ pühendatud peatükis märgata võib.

Nõukogu ülesandeist on öeldud: „...ta kutsub vajaduse korral Balti riikide üliõpilaskondade konverentsi kokku, koostab konverentsi päevakorra ja hoolitseb konverentsi tööks vajaliku materjali eest, töötab välja aasta rahalise eelarve, esitab aasta-aruande konverentsile kinnitamiseks ja viib täide konverentsi otsused.“

Edasi on mainitud: „Nõukogu käsutuses seisab tehniline büroo. Büroo asukoht on sellel maal, mille üliõpilaskonnast parajasti president on ja moodustatakse ning peetakse ülal sama üliõpilaskonna poolt.“

Nõukogu asemele tehniline büroo.

Kuna konverentsi komisjoni-istungitest pole säilinud ühtegi protokoll, ei nähtu keskbüroo arhiivi põhjal, millised olud olid selle projekti kinnitamist takistanud. Näib aga, et ei usaldatud endid veel nii lähedaseks ja siduvaks koostööks ühendada, kui seda liit nõuab. Igal juhul on SELL'i I konverentsi resolutsioonides väljendatud „liidu“ mõistet ja ka sellega seosesolevat „nõukogu“. Ühtlasi on püütud hoida SELL'i üliõpilaskondade koostööd vaid „perioodiliste konverentside“ raamides.

Sellele vastav SELL'i I konverentsi resolutsioon:

„Soome, Eesti, Läti, Leedu üliõpilaskonnad korraldavad perioodilisi konverentse, mille otsused pärast kinnitamist eelmärgitud üliõpilaskondade poolt on vastastikusele koostööle mõõduandvad.“

Nõukogu asemele otsustatakse jätta eksekutiivorganiks:

„Konverentsi otsuste täideviimiseks rakendajaks organiks luuakse büroo, mis, juhul — kui konverents mitte teissugust otsust ei tee — selle maa üliõpilaskonna poolt moodustatakse ja ülal peetakse, kus viimane konverents korraldatakse. Büroo kannab nimetust „Soome, Eesti, Läti, Leedu üliõpilaskondade keskbüroo.“

Nagu sellest nähtub, võeti vastu Eesti Üliõpilaskonna projektist SELL'i nõukogu loomiseks ainult järgnev lühike osa: — nõukogu käsutuses seisab tehniline büroo.

Sügissemestril moodustatakse Eesti Üliõpilaskonna poolt keskbüroo ja samal ajal töötatakse välja mõningad juhised.

Keskbüroo aruandest SELL'i II konverentsil ilmneb, et töö ei olnud liialt viljakas. Aruandes kõlab see:

„Nagu näha, põhjustab töö tagajärjetust asjaolu, et keskbüroo ei oma mingit kontakti, mingit orgaanilist sidet üliõpilaskondadega. Me oleme nii öelda välja lülitatud, ainult mõned kirjad said vahetatud.“

Keskbüroo juhatus nõukogu asemel.

Eelpooltoodust selgub, et ainult kirjavahetusele rajatud kontaktist siiski oli vähe kavatsatud koostöö arendamiseks, vajalik on ka konverentside vaheajal isiklikult kokku puutuda — seda kas keskbüroo juhatuse või nõukogu kujul.

Selle tarviduse põhjal SELL'i II konverentsil (Riias 1924) võetakse vastu SELL'i üliõpilaskondade perioodiliste konverentside ja keskbüroo põhikiri, milles ka keskbüroo juhatus ja keskbüroo istungid on ette nähtud.

Nagu juba varem mainitud, vastab keskbüroo juhatuse instituu SELL'i I konverentsil Eesti Üliõpilaskonna poolt esitatud liidu nõukogu projektile. Kuna liidu mõiste kasutamist ei leidnud, asus nõukogu asemele keskbüroo. Uut on selles niipalju, et keskbüroole määratakse kindlaks alaline asukoht ja et kõik SELL'i üliõpilaskonnad võrdseis osades keskbüroo ülalpidamiseks vajalike kulusid kannavad. II konverentsi otsuse põhjal määratakse keskbüroo asukohaks Tartu.

Asja vastuvõetud statuudi kohaselt võtab Eesti Üliõpilaskonna välistoimkonna juhataja Hugo Kukke I keskbüroo istungi ettevalmistustööd oma kanda. Selle resultaatina toimub istung 21. ja 22. veebruaril 1925. a. Tartus. Keskbüroo president Gustav Celmins (Läti) juhatab istungit, mille rikkaliku päevakorra läbitöötamine kaks päeva nõuab. Arutatakse SELL'i põhikirja ja võetakse vastu konverentsile esitamiseks keskbüroo kodukord. Esitatakse põhjalik kava informatsiooniteose väljaandmiseks (mis alles 1930. a. ilmus). Arutatakse veel memorandumi saatmise küsimust SELL'i ülikoolidele (stipendiumid, vastastikused lektoraadid, rahvuslikud instituudid).

Järgnevale III konverentsile (Helsinki, 1925. a.) võib büroojuhataja juba täpsa aruande keskbüroo tegevusest esitada.

1926. a. peetakse kaks keskbüroo istungit, — 2. keskbüroo-istung 15. märtsil Tartus ja 3. KB istung 13. mail Kaunases, mis toimub samal ajal peetava SELL'i konverentsiga. Istungi päevakord sisaldab sedapuhku jooksvaid küsimusi, nagu „Akadeemilise reisijuh“ väljaandmine jne.

Ka 4. KB-istung toimub V konverentsi ajal Tartus, 6. mail 1927. a. Hiljem pole see moodus enam kasutamist leidnud. Konverentsil asendab I komisjon KB valdkonda kuuluvaid küsimusi, kuna KB ülesandeks ette nähakse kontakti säilitamine konverentsi vaheaegadel ja kehtivate resolutsioonide täideviimine, samuti konverentsi töökava väljatöötamine.

Aastase ajavahemiku järele peetakse 5. KB-istung 29. aprillil 1928. Siin puudutatakse Poola ja SELL'i vahekorra küsimust (Soome üliõpilaskonna ettepanek). Eriti põhjalikult leiab käsitlemist KB töökava. Ka järgmine istung (6. istung 17. III 1929) tegeleb täiel määral „Poola küsimusega“. 6. KB-istung moodustab alguse nüüdsest peale korrapäraselt peetavaile KB-istungeile: üks istung semestris. See moodus kinnitatakse VII konverentsi poolt järgneva sõnastusega:

„KB-istungid peetakse vähemalt kaks korda aastas ja nimelt veebruaris ja oktoobris.“

KB istungite päevakorrad sisaldavad mitmesuguseid küsimusi. Väga sagedasti kohtame siiski

konverentside resolutsioonide täideviimise küsimust, CIE'ga seosesolevaid küsimusi ja endastmõistetavalt mitmesuguseid aruandeid. Tavaliselt seisavad SELL'i töökavast kerkinud küsimused pikemat aega KB-istungite päevakorras, kuni ülesanne kas lahendatakse või päevakorrast kõrvaldatakse. KB-istungite päevakorras esinevaist küsimusist oleks nimetada: üliõpilas- ja praktikantidevahetus, informatsiooni korraldus (teated ja kirjasaatjad), akadeemiline reisijuht, SELL'i asjaajamise keeleküsimus, informatsiooniteos „Sport SELL'i üliõpilaskondades“, ekskursioonid, jne.

Kui võrrelda SELL'i koostööd tema algaastail ilma keskbüroota viimase kümne aastaga, mil toimusid korrapärased KB-istungid, siis räägib see vastuvaidlematult KB-istungite kasuks SELL'i koostöös. Ainukesest kokkutulekust aastas konverentside ajal selleks, et koostada mõnda resolutsiooni või aruannet — on kindlasti liiga vähe. Ka kirj vahetus omab vähest tähtsust, kui selle täiendusena isiklikud kokkusaamise võimalused puuduvad.

Viimastel aastatel SELL'i koostöö kannab selist iseloomu, mis aastas enam kui ühte kokkutulekut nõuab, ja mille üksikküsimuste lahendamiseks konverents liialt raskepärane aparaat oleks.

N i m e t u s „k e s k b ü r o o - i s t u n g“.

Keskbüroo istungite töö iseloomust ilmneb selgesti, et meil siiski on tegu SELL'i juhatuse või nõukoguga. Nimetus — keskbüroo istung — paistab isegi paradoksaalne, kuna tavaliselt büroo all märgitakse teatud kantsleitaolist institutsiooni. Kui loeme SELL'i põhikirja § 8: „...keskbüroo otsene ülesanne on konverentsidel tehtud otsuste elluviimine seejärel, kui need siduva maksvuse on saavutanud.“ — Võib kergesti tõusta küsimus, mis on siis lõpuks keskbüroo? Muidugi saab keskbüroo rakendada vaid ühe osa konverentside resolutsioonidest, kuna suurem osa üksikutele üliõpilaskondadele täita jääb. Viimasel juhul teostab keskbüroo juhataja ainult teatavat kontrolli nende täitmise üle.

Nimetus „keskbüroo“ saab meile siiski selgeks, kui me SELL'i tekkimislugu jälgime, kus keskbüroo tõesti büroona mõeldud oli ja alles hiljem nõukogu funktsiooni omandas.

Ed. Sitska.

Eesti keele õpetusest ja Eesti huvidest Poolas

Eesti keele õpetuse katsete algus Poolas ulatub umbes 7 aastat tagasi. Nii olevat õpetanud eesti keelt Vilnos Ida-Instituudis mõni aasta tagasi üliõp. Loppi, eesti keelt oskava luteri kirikuõpetaja poeg, nime järele otsustades soome algupära. Selle kursuse üksikasju ma ei tea. Samuti olevat Varssavis riigivanema hra Strandmanni kü-

lastuse puhul tekkinud suurem, umbes 40-isikuline eesti keelt õppijate üliõpilaste rühm, keda õpetanud Eestist päritolev pooleestlane-poolpoolakas üliõp. Trzeciak, kes sel ajal Varssavi ülikoolis studeerinud (praegu abielus Gdynias).

Varsti aga langenud kuulajate arv ja kursus vaibunud. 1930. a. külastas Poola President prof. I. Moś-

cicki Eestit. Sel puhul mõonis Poola Eestile ühe filoloogilise stipendiumi ja Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna valikul sattus nende ridade kirjutaja seda kasustama.

Juba esimesil Varssavis viibimise päevil päriti nende ridade kirjutajalt, kas ta ei võiks mõningaile asjast huvitatuile eesti keelt õpetada. Arvasin, et see võiks parimini sündida lektoraadi kujul, millisest saaksid osa võtta kõik soovijad. Ülikooli humanistlik teaduskond asutaski vastava lektoraadi, millise kuulajate arv ulatus esimesil aastail maksimaalselt kuueni.

1932. a. sügisel korraldas ka Poola Küttide Liit eestikeele kursuse, millise osavõtjate arv oli alguses umbes 30 in., lõpul paariteistkümne ümber. Mõned kursuslastest käisid järgneval suvel lühemat aega Eestiski, samuti viibisid pikemat aega Eestis 2 kuulajat ülikooli lektoraadist.

1933./34. õppeaastal viibisin Tartus, kuulates loenguid soome-ugri keelte alal. Samal ajal oli korraldatud Varssavis Küttide Liidus lühike eesti keele kursus kapt. Vaheri juhatusel. 1935. õppeaasta kevadel algasin eesti ja ka soome keele õpetusega (6 õpilast). Selle aja õpilastest tuli suveks Eestisse kolm: kaks kogu suveks, üks lühemaks ajaks.

Käesoleval õppeaastal on kõiki Varssavi kõrgemaid koole käsitava eesti keele alamkursuse õpilasi 8, ülemkursuse 4; soome keele kursuse õpilasi oli alguses 23 isikut, järele on jäänud 13. Kõik kavatsevad suveks Eestisse resp. Soome keelt õppima tulla. Eestis on esialgsed suvekohad juba leitud, peaaesjalikult Tartumaal. Septembri algul korraldab viibimise Tallinnas ja selle ümbruses Poola-Eesti Ühingu Klubi Tallinnas, septembri lõpupoolel ja oktoobri algul korraldab viibimise Tartus eesti üliõpilaste külalistena Üliõpilaskonna Välistoimkond. Varssavis Józef Pilsudski nimelises ülikoolis algavad nimelt loengud 10. oktoobril, mille tõttu Poola üliõpilasil on võimalus mõni nädal kuulata külalistena loenguid Tartu ülikoolis ja tutvuda eesti üliõpilaseluga Tartus.

Minu õpilane F. Kapeliński on esinenud Tallinnas ja Tartus paari eestikeelse kõnega Poola-Eesti suhetest ja hulga ettekannetega Varssavis Eesti üle, ka läinud Vabariigi aastapäeval. Ka on ta avaldanud rea kirjutisi ja sõnumeid Eesti-Poola suhteist niihästi Poola kui ka vähemal määral Eesti lehtedes, olles Poola agraarinformatsioonibüroo kirjasaatjaks. Praegu on ta Liiganimelise välismaadega kontakti pidava Poola üliõpilasorganisatsiooni Balti osakonna abijuhataja (see organisatsioon töötab lähimas kontaktis Poola välisministeeriumiga).

Minu õpilane üliõp. Anna Goldstein on tõlkinud poola keelde Fr. Tuglase „Maailma lõpus“. Käsikiri ootab kirjastajat.

10. märtsil s. a. kinnitas Varssavi Józef Pilsudski-nimelise ülikooli humanistlik teaduskond nende ridade kirjutaja ettepanekul Soome-Eesti raamatukogu põhimäärused. Raamatukogu asub soome ja eesti keele lektoraatide juures ja allub soome-ugri õpetooli asutamiseni indoeuroopa keelte õpetoolile kui lähimale. Selle raamatukogu kuraatoriks valiti indoeuroopa keeleteaduse professor, tuntud poola filoloog Stanislaw Szober, selle juhatajaks nende ridade kirjutaja. Raamatuid on seni kingitud Soomest ja Eestist kokku igatahes mitu sada — täpne arv selgub kingituste pärale jõudes Varssavi. Soome Kirjanduse Selts annetab teoseid kõigi läänemeresoome keelte, Soome-Ugri Selts Helsingis kõigi soome-ugri keelte kohta; sama on loota ka Nõukogude Venest. Üksikuid teoseid sellele raamatukogule võib loota ka Lätist, Poolast, isegi Leedust ja vahest mujaltki. Raamatukogu pidulik avamine on kavatsatud esialgu juunikuul, kuid võib olla on otstarbekohasem kingituste päralejõudmise ja raamatukogu parema korraldamise mõttes seda jätta sügissemestriks. Igatahes esineks sel puhul muude seas minu õpilane Ciechalski ülevaatega Eesti raamatu 400-aastase juubeli ja Eesti Raamatuaasta kohta, millist küsimust oleme laialdaselt käsitletud lektoraadi kõrgemal kursusel, lugedes vastavaid Raamatuaasta väljaandeid. See raamatukogu oleks avatud ka väliseestlastele.

Näib saavat tarvilikuks hakata mõtlema mingi „Soome-Eesti ülevaate“ väljaandmisele poola keeles. See oleks hädavajalikuks vahetuseksplariks raamatukogule ja mõjuks õige tunduvalt kaasa Eesti-Soome-Poola kultuurilisele lähenemisele. Väikese ajakirja väljaandmise kulud ei tohiks kolmele riigile üle jõu käia, ja osa kulusid kataks ettetellijad ja üksiknumbrite müük, 32-miljonilise Poola kohta igatahes oletatavasti arvessevõetav suurus.

Lähemal päevil korraldatakse Varssavis etnograafia professori Cezarja Baudouin-de-Courtenay-Iedrzejewiczowa poolt kadunud prof. Ilmari Mannise mälestusõhtu, kus prof. Iedrzejewiczowa annab üldülevaate prof. Mannise teaduslikust tööst ja meetodist, prof. V. J. Mansikka kõneleb prof. Mannisest rahvameditsiini uurijana ja nende ridade kirjutaja Mannise tegevusest Eestis. Muide prof. Iedrzejewiczowa ongi lugenud jaanuarikuust alates eesti rahvakultuuri ülevaadet, millele järgneb, osalt võib-olla juba tuleval õppeaastal, samasugune ülevaade soomlaste ja ka teiste soomeugrilaste rahvakultuuridest, rikkalikult piltidega illustreeritult.

Tuleval õppeaastal võin avada eesti keele lektoraadi III kursuse, millel võib juba loenguid pidada eesti keeles, kuna juba praegu teise kursuse üliõpilased tulevad toime eesti keele kõnelemisega.

V. Ernits.

Raamat ühiskondliku tegurina

Kirjandust Euroopa tegelikkusest

Kui otsida demokraatia praeguse kriisi sügavamaid põhjusi, siis vähemalt ühe osapõhjusena peab märkima asjaolu, et laiad hulgad — kelle kätte demokraatlik süsteem oli andnud kõrgema võimu, — ei suutnud igas riigis orienteeruda kaasaegses ajaloo, ei suutnud õieti hinnata olevikulist poliitiliste sündmuste tõelist käiku.

Selles orienteerumatuses on ainult osaliselt süüdi hulkade intellektuaalselt madal tase, millest asjaolu demokraatia vastased ikka nii suure rõhuga alla kriipsutavad. Olulisem on see, et nendel laiadel hulkadel (ka kui nad oleksid olnud kõrgeima intellektuaalse taseme ja otsustamisvõimega) ei olnud kasutada vähegi täielikke ja objektiivseid andmeid tõelikest olukorrast, poliitilistest juhtidest ja nende tegevusest kui ka majanduslikust situatsioonist ning seda põhjustavatest teguritest.

Kaasaegse ajaloo ümber uduloori tekitamises on ajakirjandus eriti süüdi. Kõige loetavamad, ja laiadele hulkadele kõige tähtsamaks informatsiooni-allikaks olevad ajalehed on osalt ärilistel kaalutlustel tagaetud sensatsiooni, osalt otsese äriliste kaalutluste („toetuste“ ja kuulutuste) pärast tõelisi olukordi järjekindlalt valesti kujutanud. Kui veel „ideelistel“, s. o. ajakirjaniku või ajalehe omaniku maailmavaatest tingitud põhjustel ette võetud tõsiolude „friseerimist“ arvesse võtta, siis on ilmne, et ajakirjanduslik informatsioon rohkem segab kui edendab laiade hulkade poliitilist orienteerumist. Ainult nendel maadel, kus ajakirjanduslik eetika on erakordselt kõrge (näit. Skandinaavia, osalt Madalmaad) või kus kombeks ka eraisikute iga vähegi mõistlikku arvamust ajalehes vabalt avaldada (inglise „letters to the editor“) on avalik arvamine jäänud enam-vähem terveks, s. o. orienteerumisvõimeliseks, — ja seega vältinud demokraatia kriisi.

Ajakirjanduse rõhuva enamuse sellise kahetsetava väheusaldatavuse tasemele langemine, mis viimasel ajal veel süvenenud diktatuuririikides propaganda tsentrumite poolt ette võetud süstemaatilise tõevõltsimise läbi, teeb mõtlejale kodanikule vajalikuks paremate ja usaldatavamate informatsiooniallikate otsimise. Tõsioludes orienteeruda-tahtja peab aga pöörduma selliste allikate poole, mis on mõjustatud kapitalist ja riigipoliitikast vähem, kui sellised suurkäitised

nagu ajakirjandus, ringhääling ning film. Selliseks allikaks jääb üle vaid raamat.

Üldse on huvitav märgitseda, et kõige viimasel ajal jälle raamatu kui poliitilise vahendi tähtsus on oluliselt tõusnud. Vahepeal on ajakirjandus selle (veel 18. sajandil peatähtsusliku) vahendi kõrvale tõrjunud ja eriti 19. sajandi keskpaigast saadik ennast teinud ainutähtsaks. Praegustest diktatuuridest võitles näiteks kommunistlik ja fašistlik idee omale peamiselt ajakirjanduse kaudu kätte võimupositsiooni. Hitlerism aga juba kasustas uudsete tehniliste võimude (valjuhääldajate) tõttu suures stilis teostatava sõnalise propaganda kõrval raamatut. Hitleri „Mein Kampf“, Rosenbergi „Der Mythus des 20. Jahrhunderts“, Federi kirjavara — need kokku paljudes miljonites levinud propaganda-raamatud osutusid natsionaalsotsialistlikule ajakirjandusele tähtsuse poolest vähemalt võrdseteks teetasandajateks võimuhaaramisele. Kuna teistes revolutsioonides 19. saj. saadik ajakirjandus oli mänginud hulkade aktiveerijana raamatust võrdlematult tähtsamat osa (võrreld. näit. Karl Marxi ja Fr. Engelsi teoste ikkagi väga tagasihoidlikku levikut — pikki ajavahemikke arvestades!) oli seega jälle kujunenud 16. või 18. sajandi olukord, kus Lutheri piibel ning ta võitlusraamatud või valgustusajastu filosoofide teosed olid otseselt ilma ajakirjanduse vahetalituse laiuhulki äratavateks teguriteks.

Niisugusteks näheteks näib praegu jälle olevat pinda. Kui ka näit. hitlerismi puhul raamat degradeerus paljaks propagandavahendiks, saab tema teiselt poolt — oma võrdlemisi suure sõltumatuse tõttu kapitalist ja kontrollivast riigivõimust — siiski teistest vahenditest võimelisevalt selgitada ja valgustada tõelikke kaasaja poliitilisi nähteid. Seesugustest raamatutest on näiteks ameerika ajakirjaniku Knickerbockeri teosed kahtlemata märgitsetavad, kuid eriti üks äsja ilmunud ja just praegu Lääne-Euroopas hästi teenitud sensatsiooni tegev raamat väärib pikemat käsitlemist.

See teos on üle kümne aasta Euroopas elanud ameerika ajakirjaniku John Guntheri „Inside Europe“, ilmunud Londonis käesoleva aasta jaanuaris. Juba on Guntheri teos üksi Inglismaal läbi elanud 8 trükki, peale selle veel Ameerika väljaanded! Raamat on muide selle 4 kuu jooksul tõlgitud prantsuse, saksa (väljasp. „3. Riiki“), tšehhi, hollandi, rootsi ja daani keelde.

Inglismaal ja Ameerikas on see teos viimase nelja kuu jooksul olnud pidevalt „best sellerite“ (kõige enam läbi müüdud raamatute) nimekirja tipus.

John Guntheri erakordselt menukas teos on kaasaegse ajaloo halastamatu paljastamine, siiski mitte hamlik rõõmustamine vigade ja närususte üle, vaid aus tahe näidata laiadele hulkadele kaasajas mõjuvaid tõelisi tegureid. Gunther püstitab teesi, et kaasaja poliitika peajõududeks on isiksused ja majandus. Eri-liselt on Guntheri pühendunud praegu Euroopas olulist rolli mängivate isiksuste analüüsile, selle juures esile tõstes laiematele ringkondadele tundmatuid mehhi ja tuntute juures avastades seni täiesti tundmatuid asjaolusid.

Mis teavad näiteks meie inimesed prantsuse „oligarhhiast“? Rõhuvus enamuses — mitte midagi ligemat. Sellevastu teab iga vähegi ajalehti jälginu, et Prantsusmaal valitseb „Staviski-korruptsioon“. Gunther aga näitab meile veenvalt, et viimane seik on „oligarhhia“ käsilaste poolt süstemaatilisel suureks puhutud, iseendast tähtsusetu afäär. Selle väikese korruptsiooni varal on tahetud avalikkuse tähelepanu ära juhtida suurelt Prantsuse korruptsioonilt, mis valitseb päris legaalselt Banque de France'is. Sellel riiklikul keskpangal on küll 40.000 aktsionäri, kuid hääletamisõiguslikud on ainult 200 kõige suuremat aktsiapakeeti, milliseid omab ainult 200 perekonda, kes moodustavad prantsuse finantsaristokraatia. Need 200 kannavadki nimetust „oligarhhia“, sest prantsuse majanduspoliitikat ei juhi tõelikult mitte valitsus, vaid just see kildkond. Veel huvitavam on kuulda, et see „200“ omavahel moodustavad täiesti suletud ringi, sellise plutokraatia, mis oma võimu allikaks olevad aktsiad on pärandanud juba esivanematelt. Viimaseks „uueks“ rahameheks, keda sellesse pärilikku raha-aristokraatiasse vastu võeti, oli relvavabrikant Eugène Schneider; tema vastuvõtmine toimus — 30 aasta eest! Teiste esivanemad olid juba Napoleon III, Louis Philippe'i, Napoleoni, ja isegi Louis XVI ajast saadik prantsuse majanduselu tõelikud määrajad.

Niisugune olukord, millest enamik meist mitte midagi ei aima (sest et kõiki mõjukaid prantsuse lehti „kontrollivad“ just selle oligarhhia liikmed), teeb alles arusaadavaks viimaste prantsuse valimiste tulemused, mille võitsid pahempoolsed, kes lubasid „oligarhhia“ valitsemise lõpetada...

Saksamaast kuuleme üldiselt Eestis veidi enam, aga seni teavad ainult vähesed neid fakte, mis John Gunther meile näit, ette kannab Hjalmar Schachti, natside majandusdiktatori tegevusest. Kuni 1930. aastani oli Schacht saksa demokraatia tuntumaid juhte ja esines ühes Alfred

Rosenbergi brošüüris kui üks „Novemberverbrecher'eid“ (s. o. Saksa vabariigi loojaid). Hiljem muutis ta oma meelt ja on praegu üks neist kahest (!) mehest, kellel ainuüksi on õigus igal ajal pääseda Hitleri jutule. Schacht on Guntheri sõnade järgi suutnud esmakordselt rahvusvahelises elus „asetada võlgniku paremasse seisukorda kui võlausaldaja“, nimelt ähvardades kogu aeg võlausaldajaid riike Saksamaa maksujõuetusega ja nii ikka jälle muretsedes oma tegelikult pankrotis olevale riigile uusi laene, millega teostatakse gigantilist relvastumist (milline muidugi sihib just nende võlausaldajate vastu!). Kuna aga näiteks üksi saksa uus laevastikuprogramm maksab 70 miljardit e. krooni ja üksi õhuministeeriumi eelarve 1935. aastal tõusis 210 miljoni riigimarga võrra, — siis vajas Schacht veel teisi rahaallikaid ja leidis need sunniviisilistes siselaenudes. Näiteks 117 riigimargalise kuusissetulekuga saksa tööliselt võetakse kuus mitmesuguseid makse 33 riigimarka, ehk ligi 30%. Veel huvitavam on aga, et 3. riik 1935. a. suvel „laenas“ üksi hoiupankadest 500 miljonit riigimarka ja kinnitusseltsidelt 300 milj. rm. Nii on kõigi saksa rahaasutuste tagavarasummad tegelikult võõrandatud. Nende rahadega teostatakse praegu ennekuulmatut relvastusplaan, mis neelab kogu saksa rahvusliku kapitali. Iga mõtleja inimene teeb ise järelduse, kuhu selline majandusorientatsioon paratamatult viib...

Itaalia kohta toob Gunther mõningaid huvitavaid andmeid seoses Abessiinia sõjaga. Näiteks olevat juba sõja puhkemisel värske Abessiinia „keiser“ Vittorio Emanuele ütelnud:

„Kui meie võidame, siis ma olen Abessiinia valitseja; kui meie kaotame — siis ma valitsen Itaalias.“

Kuidas seletada Prantsuse „avalikkuse“ (s. o. ajakirjanduse) sõbralikku suhtumist Itaalia sõjaafääri, selgub Guntheri poolt toodud teatest, et üksi 1935. a. kulutas Itaalia valitsus prantsuse ajalehtedele 65 miljonit prantsuse franki.

Piisab paarist näitest. Guntheri teos aga toob oluliselt täiesti uut, ja täiesti usaldatavat materjali mitte ainult Prantsusmaa, Saksamaa ja Itaalia, vaid ka Inglismaa, Hispaania, Austria, Tšehhi, Balkani, Türgi, Poola ja Vene välis- ja sisepoliitiliste tegurite ning eriti nendeks teguriteks olevate meeste kohta. Raamatu erakordsele levikule on muidugi kaasa aidanud see, et materjal esitatakse suure vaimukusega ja otse hiilgavas stiilis. Soovitavaks teeb aga selle John Guntheri teose leviku tema asjalik ja üldiselt väga objektiivne sisu.

Teistest tähelepanuväärivatest uematest poliitilistest selgitusteostest mainigem ainult kahe diktatuuri tõelist palet paljastavaid teoseid.

Konrad Heideni tuntud teose kõrval on prae-

gu. hitlerismi kohta arvestatavad saksa pahempoolsete pagulaste poolt Pariisis välja antud „Braunbuch“ I—II (1933—1934), millised küll oma liialdatud stiiliga ja osalt ka faktiliste eksimustega ei saa täita täiesti usaldatava allika ülesannet. Täpsem ja väarikam on sama ringkonna poolt välja antud „Weissbuch“ (1934) — otse hämmastav ülevaade 30. juuni 1934. a. sündmustest. Kõige uuemana on selles seerias hiljuti ilmunud „Das braune Netz“ (1935), ülevaade hitlerlikust propagandast, inimröövist jne, milles aga paraku esineb (näiteks ka meie maa kohta) rida ebatäpsusi.

Kuna hitlerismi kohta meil Eestis on olnud algusest saadik ka andmeid „teiselt poolt“, on meil tugevalt üle hinnatud itaalia fašismi, osalt selle väga osava propaganda mõjul, osalt seda kaugemat maad mitte tõeliselt tundes.

Väarikalt valgustab probleemi „teist külge“ krahv Carlo Sforza, viimane Itaalia demokraatlik välisminister, Annunziata rüütel, Milano valitsejate järeltulija ning rahvusvahelise kuulsusega vaimuinimene. Tema saksakeelses tõlkes pealkirja all „Seele und Schicksal Italiens“ (Amsterdam, 1934) ilmunud teos revideerib tõsiselt väidet, nagu õnnestaks fašism Itaaliat.

Väga terav, aga ühtlasi valjult faktidele tugenev on ameerika publitsisti George Seldes'i äsja ilmunud töö „Sawdust Caesar. The untold history of Mussolini and fascism“ (London,

1936). Seldes lammutab halastamatult ametlikult poolt lansseeritud „Mussolini-müüdi“ ja näitab, et tegelikult selle „saepuruga täistopitud Caesari“ minevik on mitte ainult väga tume, vaid otse alatu. Nooruses on Mussolini olnud pussikangelane, siis väejooksik väljamaal. Helveetsiast on ta muide dokumendi võltsimise eest välja saadetud. Eriti tõestab Seldes, et Mussolini on öieti vene naispagulase Aug. Balabanofi kreatuur. Seldes näitab edasi, kuidas Mussolini Maailmasõja puhkemisel algul ühes ülejäänud sotsialistl. pressiga pooldas Itaalia neutraliteeti, aga siis järsku prantsuse rahade mõjul muutis täispöördega oma suuna. Samuti osutub Mussolini roll Maailmasõjas palju tagasihoidlikumaks ametlikkudest versioonidest. Fašistliku liikumise algus oli just Itaalias korratuse loomine, mitte selle kaotamine. Mussolini roll Matteotti kurvas loos leiab dokumentaalset käsitlemist ja osutub kompromiteerivaks kui tavalisti juletakse väita ka Mussolini vastaste seas.

Sellised raamatud, kuigi nad kahjuks kaugeltki ei ole võrdse kvaliteediga, on muutumas jälle oluliseks laiaade hulka de poliitilisele orienteerumisele. Tuleks loota, et ka meil vähemalt haritlaskond isegi sellise kitsa ukseprao vahelt püüaks jälgida seda, mis praegu sünnib maailmas ja seega teadlikumalt saaks hinnata poliitilisi nähteid. John Guntheri tõesti esmajärguline teos aga väärriks tõlkimist eesti keelde.

M a g n d.

Kõrgema hariduse omandamisvõimalustest Londonis

Briti Impeerium on hoolitsenud kõrgema hariduse võimaldamise eest oma kodanikele väga laiaulatuslikult. Kõrgema hariduse saamine on võimaldatud kõikidele klassidele, vaatamata rassi vahele, mis nii mõneski Inglismaa avalik- elunähtes muidu teatavaid diferentse tõmbab. On küll üksikute ülikoolide juures college'id, kuhu võivad õppima asuda ainult teatavat seltskondlikku kraadi omavad inglased, kuid välismaalaste, ka asumaadest ja dominioonidest pärit olevate üliõpilaste kohta see maksev ei ole.

Inglismaa ülikoolides tegeliku õppetöö läbi viimine on erinev kui terves reas teistes Euroopa riikides ja ka meil. Võib jaotada sisemise organisatsiooni ja õppeolemuse järgi neid kahte suurde liiki: ühed, kus õpetus toimub otse ülikoolis ning üliõpilastel on kohustuslik kõikidest loengutest ning praktilistest tööd osa võtta ning peavad elama neile määratud internaatides õppejõudude ja kasvatajate valve all. Tüüpilisemad seda liiki ülikoolid on Oxfordis, Cam-

bridge'is ja mujal: teise liigi peatüübiks on Londoni ülikool (University of London). Siin moodustab ülikool autoriteetse keha, mille ülesanne on korraldada igasuguseid õppetööga seoses olevaid eksameid ja katseid, välja anda lõputunnistusi ning pidada internaalsete ja eksternaalsete üliõpilaste nimekirju. Tegelik õppetöö teostatakse ülikooli poolt tunnustatud õpetajate juhtimisel mitmesugustes college'ites, instituutides ja koolides. Üliõpilane võib elada college'is asuvas internaadis või omas erakor- teris. Õpilasele on jäetud valiku juures 100% iline vabadus, mida piiravad aga enamuses vane- mad, eelistades, et nende pojad ja tütreid elaksid internaatides. Arusaadav, et internaadi põhi- kord on umbes sarnane Oxofrdi ja Cambridge'i omale.

Kuna viimaseil aastail on siirdunud väga palju eestlasi, eriti tütarlapsi, Londoni praktilise keele õppimise eesmärgiga, siis püüan anda lähemat informatsiooni edasiõppimise ja täien-

damise võimaluste kohta University of London'is, mille õppemeetodites võib leida enam paralleele ja vastuvõtlikkust meie omale kui üheski teises Inglismaa ülikoolis.

Londoni ülikooli üliõpilasi jaotatakse kahte suurde liiki, ühed, kes täieõigusliku üliõpilasena sooritavad matrikulatsiooni eksami ja taotlevad teaduslikku kraadi ning teised, kes teatavais college'ites või koolides õpivad mingit kitsapiirilist eriainet, soovides saada oma aine õppimise kohta diplomit, nagu ajakirjanduse, mingi võõrkeele j. m. kohta.

Suurima raskusena Londoni ülikooli pääsmisel, ühtlasi filtrina on matrikulatsiooni eksam. Matrikulatsiooni eksamist on vabastatud rida Euroopa ja ülemere ülikoolide lõpetajaid, kuid mitte Tartu Ülikooli lõpetajaid. E. V. Tartu Ülikoolile on soodustusena et ainult isikud, kes omavad vähemalt magistrikraadi, võivad katkestuseta alata õpinguid Londoni ülikoolis. Tartu Ülikooli üliõpilasile ja ka kursuse lõpetajaile on aga võimaldatud sooritada erilist ülikooli sisseastumise eksamit, mida võimaldatakse ka neile, kes esitavad impeeriumi koloniaalülikoolide matrikulatsiooni tunnistused või India ning rea välismaa ülikoolide lõputunnistuse.

Eriline matrikulatsioonieksam mittetunnustatud välismaa ülikoolide lõpetajaile koostub 4 ainest. Esimesena inglise keel, mis on sunduslik kõigile, kuid neile, kelle emakeel ei ole inglise keel, moodustab see eksam peamiselt ainult ühe populaarteadusliku teema, millest aga kajastuvad küllaldaselt üliõpilase teadmised, inglise grammatikast, kirjandusest ja üldisest avaliku elu nähetest. Teise ainaena võib valida elementaarne matemaatika või loogika. Kolmanda eksamiainena antakse üliõpilasele valik vastavalt eriteaduskonnale, kus ta kavatses alata õpinguid: usuteaduskonnas — ladina või kreeka keel, kunsti- ja muusikateaduskondades — ladina, kreeka, prantsuse, saksa, hispaania, itaalia või hollandi keel, õigusteaduskonnas — lisaks kunstiteaduskonna ainetele veel Inglise ajalugu või loogika, arstiteaduskonnas — ühes farmaatsiaosakonnaga ja üldiste teaduste teaduskonnas ühes põllumajanduse, aianduse ja loomaarstiosakonnaga — füüsika, keemia, botaanika, zooloogia ja üldine ajalugu, tehnikateaduskonnas — kõrgem matemaatika, mehaanika, füüsika või geomeetria tehnilise joonestusega, majandusteaduskonnas ühes kaubandusosakonnaga — üldine majandusteadus, Inglise ajalugu või geograafia. Neljandaks eksamiks võib valida mingi aine II või III grupist ning lisaks neile veel Moodsa Euroopa-, Vana Briti- või Impeeriumi ajalugu ja alates 1937. aastast ka geoloogia.

Peale vastava matrikulatsioonieksami sooritamist kantakse üliõpilane University of London'i matrikuleeritud üliõpilaste nimekirja. Oma õpinguid võivad nad nüüd jätkata, kas internaalsetena või eksternaalsetena. Internaalsetena peavad nad astuma mingisse University of London'i poolt tunnustatud college'isse või kooli ja

on kohustatud loengutest vähemalt 80% osa võtma. Muidugi on ka kohustuslikud igasugused uurimistööd nii koolis, kodus kui ka raamatukogudes, samuti igasugused seminarid, mida enamasti antakse iga õpilasele eraldi õppejõu poolt. Internaalsetele üliõpilastele on võimaldatud õppimine nii enne lõunat kui ka peale lõunat, kusjuures õhtused loengud on hinnalt palju odavamad, et ergutada suuremaid rahvamae edasiõppimisele. Teise liigi moodustavad eksternaalsed üliõpilased, kes omi teadmisi ammutavad teiste ülikoolide juures või õppeasutustes, mis ei käi otse University of Londoni alla. Nad sooritavad ainult eksameid Londoni ülikoolis.

Eksameid sooritatakse kogu õppeaja kestel suuremas osas teaduskondades ainult kaks korda, keskastme eksamid korraga ja lõpueksamid jällegi kõik korraga. Erandid on ainult arstiteaduskond ja loomaarstiteaduskond, kus keskastme eksamid tuleb sooritada kolmes osas.

Nagu juba eelpool tähendatud, üliõpilased jagunevad õppimise sihi ja eesmärgi järgi kahte liiki. Esimesed on, kes taotlevad vastavas teaduskonnas teaduslikku kraadi, millised on kolme liiki: Bachelor of..., Master of... ja Doctor of...

Fakulteetide järgi jaguneb University of London: usuteaduskonnaks, milles õpetus kestab Bachelor of Divinity (B. D.) omandamiseks 3 aastat, kunstiteaduskonnaks, mis haarab endasse keeled, kirjanduse, ajaloo ja arhitektuuri, siin on õppeaja kestus Bachelor of Art (B. A) saamiseks varieeruv, keelte alal nõuab kolm aastat, kuna arhitektuuri alal 5 aastat, õigusteaduskonnaks, mis on vähemaid, õppeaeg on sääl 4 aastat Bachelor of Laws (LL. B.) omandamiseks.

Ka muusikateaduskond pakub kolme aasta pärast B. Mus. kraadi.

Arstiteaduskond haarab esijoones üldise arstiteaduse ja kirurgia. Õppeajaks on 5 aastat ning lõpetamise puhul saadakse kraadid Bachelor of Medicine (M. B.) ja Bachelor of Surgery (B. S.). Arstiteaduskonna juurde kuulub ka hambaarstiosakond, kus samuti õppeaeg on 5 aastat kraadi Bachelor of Dental Surgery (B. D. S.) omandamiseks. Samuti kuulub siia rohuteaduseosakond, milles on õppeaeg 3 aastat kraadi B. of Pharmacy saamiseks.

Suurima fakulteedi moodustab üldine teaduste teaduskond, mis annab esimese teadusliku kraadina Bachelor of Science (B. Sc.). Siia on haaratud matemaatika, astronoomia, füüsika, keemia, geoloogia, botaanika, zooloogia, geograafia, sotsiaalsed teadused, põllumajandus, aiandus, majapidamine ja loomaarstiosakond. Suuremas osas nende eriosakondades on õppeaeg 3 aastat.

B. Sc. kraadi annab ka tehnikateaduskond, kuid selles kestab õppimine 5 aastat.

Eriti mitmekülgsetl on korraldatud majandusteaduskond koos kaubandusosakonnaga. Õppimine kestab mõlemas 3 aastat, et omandada teaduslikku kraadi B. Sc. (Economics) ja kaubandusosakonnas B. of Commerce. On võimalus spetsialiseeruda omis õppimisis majandusteaduskonnas: analüütilise

majandusteaduse, majandusajaloo, sotsioloogia, rahanduse, majandusgeograafia, tööndus ja kaubandus õiguse ning rahvusvahelise õiguse alal. Kaubandusosakonnas on neli spetsialiseerumisala: pangandus ja rahandus, kaubandus ja transport, tööndus ja rahvatulundus ning majandusteadus ja tööndusgeograafia.

Peale eelnimetatud teaduslikkude kraadide on võimalik University of Londoni juures sooritada erilisi kitsapiirilise aine ulatuses eksameid saades vastava diplomi. Loengute kuulamine college'ites kestab üks kuni kaks aastat. Populaarsemad neist diplomeist oleksid: antropoloogia, arheoloogia, bakterioloogia, bioloogia, kliiniline patoloogia, võrdleva keeleteaduse, kunsti (skulptuur ja maalikunst eraldi), geograafia, kunstiajaloo, ajakirjanduse, raamatukogunduse, sõjalise õppuse, psühholoogia, rahvatervishoiu, slaavi keelte, sotsioloogia, õpetajakutse ja teoloogia alal.

Meile võib olla kõige tähtsamaks osutub Slaavi ja Ida-Euroopa kool, millise käsitlusalaselle kuuluvad ida pool Saksat asuvad riigid, nende keeled, kirjandus, ajalugu ja majandus. Nimetatud kool on üks nooremaid, kuid oma mõneaastase tegevusega on suutnud sisse seada terve hulga Ida-Euroopa keelte kohta lektoreid ja tema üheks lähemaks kavaks on asuda soome keele õpetamisele ja vähe hiljem ka mõni Baltikumini keel võtta oma õppekavasse. Praegugi antakse nimetatud õppeasutisest küllaldaselt häid juhtnööre ja materjale isikuile, kes on huvitatud Baltikumist.

Järgmisena tuleks nimetada University College'i, mis omab 3200 õpilast, valmistades neid ette kunsti-, õigus-, teaduste-, tehnika-, majanduse- ja arstiteaduskonna eksamitele. Teine sama suur ja sama nimekas on King's College, ka 3200 üliõpilasega. King's College omab ka õhtukursused, õppeained on samad, mis University College'il. Nimetamisväärne oleks ka King's College of Household and Social Science, milline valmistab 250 naisüliõpilast psühholoogia, tervishoiu, majapidamise ja majandusteaduse eksameile. Kuulsaimaks teaduste college'iks osutub Imperial College of Science and Technology, õpilasi on sel üle 1200, eriained on lennuasjandus, keemia, füüsika, bioloogia, mäetehnoloogia ühes metallurgia ja geoloogiaga ning ehitustehnika. Nimetatud college'is omandas ka College of Science and Technology, Tartu ülikooli õppejõud prof. Koger-mann M. Sc. astme.

Naisüliõpilastele on kuulsaimaks college'iks Bedford College for Women, mille õpilaste arv on 650. Bedford College asub ilusas Regent Pargis ja tema ümbruskonda peetakse ideaalseimaks koolile.

Majandusteaduse alal on omale võitnud üleilmse kuuluse London School of Economics and Political Science, milles on õpilasi 3100. Nimetatud koolis on võimaldatud õppimine nii päeva- kui õhtukursustel.

Õige nimekas on ka põllumajanduse ja aianduse kool South Eastern Agricultural College, milles on õpilasi 180. Nimetatud college omab 585 aakrit põldu, suuri viljapuu- aedu, oma metsi, katsepõlde, hiiglasuuri triiphooneid, puu- ja rauatöökodasid, meiereisid jm. õppetöö juures vajalikke eriasutisi.

Uurimistööde ja ka õppimiste hõlbustamiseks väljaspool college'eid või koole on olemas raamatukogud — Spetsiaalsed iga õppeasutise juures ja üldine University of Londoni raamatukogu, milles ligi 300 000 köidet. Huvitavamaid erikogusid keskraamatukogus on 10 000-köiteline välismaa ülikoole käsitlev kirjandus, milles ei puudu ka teosed E. V. Tartu Ülikooli kohta. Suurimaid raamatukog. moodustavad ka Cold-smith's Company's Library of Economic Literature, milles üle 60 000 köite, moodustades ühe eeskujulikuma ja täielikuma majandusteadusliku eriraamatukogu maailmas. Väga populaarne on ka Londoni ülikooli muusikaraamatukogu.

Püüan anda ka väikese statistilise ülevaate Londoni ülikooli üliõpilaste ja lõpetajate koosseisu kohta.

	Eksami sooritajad Londoni ülikoolis 1935. a.	Londoni ülikooli lõpetajad 100 a. jooksul		
		mehed	naised	kokku
Usuteaduskond : keskaste lõpetanud	50			
Kunstiteaduskond : keskaste lõpetanud	992	904	26	930
Õigusteaduskond : keskaste lõpetanud	1284	15712	14157	29869
Muusikateaduskond : keskaste lõpetanud	178	108	2272	70
Arstiteaduskond : keskaste lõpetanud	16	22	168	18
Rohuteaduskond : lõpetanud	1305	308	9441	1943
Teadusteaduskond : keskaste lõpetanud	10	10	53	16
Põllumajandustk. : keskaste lõpetanud	917	1364	19014	5336
Aiandustk. : keskaste lõpetanud	10	12	241	10
Majapidamistk. : keskaste lõpetanud	7	8	10	56
Loomaarstik. : keskaste lõpetanud	76	29	—	224
Tehnikateaduskond : keskaste lõpetanud	12	3	44	—
Majandusteadusk. : keskaste lõpetanud	437	364	6235	10
Kaubandustk. : keskaste lõpetanud	390	364	1773	390
	252	232	1743	129
				1872

Huvitav on siinjuures märkida, et suurimaks teaduskonnaks on kunsti- (meie filosoofia), teaduste- (meie matemaatika-loodusteaduskond) ja arstiteaduskond, ning väiksemad usu-, õigus- ja majandusteaduskond. Kuna meil viimased kaks on suurimaid. Londoni ülikooli majandusteaduskonna üliõpilaste arvus tuleks veel õige suur korrektiiv teha, kuna selles suu-

rem osa õpilasi on välismaa päritoluga. Vähest inglaste arvu saab seletada sellega, et inglased siirduvad juba õige noorelt ärialale, sooritades selleks kitsapiirilise spetsiaalkursuse eksami, mida printsipal temalt nõuab. Ülikooli lõpetanud majandusteadlased siirduvad palju harvem tegelikku ellu, kui teistest teadus-

kondadest. Nad piirduvad hiljem enamasti puhtteadusliku tööga, õppejõududena mitmesugustes instituutides või puhtteadusliku uurimisalaga.

Lõpuks ei saa edasiõppimise juures alati nii tähtsast kaalutlusest mööda minna — see on kulude probleem. Ülikoolile otsekohevalt kuuluvad maksud ei ole eriti suured; eksamite eest nõutakse suurimas osas teaduskondades £ 15 (4) 6 esimese teadusliku kraadi saamiseks. Suurim summa läheb aga college'itele ja koolidele. Annan siin väikese ülevaate, palju maksab kogu kursus esimese teadusliku kraadi Bachelor of... saamine üksikutes erikoolides. Märgitud tähendavad aastamaksu.

Lisaks õppekuludele on Londoni ülikooli poolt välja töötatud minimaalsed ülalpidamiskulud, mis teevad nädalas £ 2/10, neile tuleb lisaks arvata veel sõidukulud, tuleb mees pidada, et London on 40×40 miili suur.

Teistest Londoni kõrgematest õppeasutistest tuleks nimetada Regent polütehnikumi, mis pakub omas õppekavas väga palju praktilisi sotsiaalteadusi ja millises õppeasutises õpib ka kõige enam eestlasi.

Londonis edasiõppivaist eestlasist tuleks nimetada Neumann'i, kes õpib kaubandusteadust London School of Economics, E. Sarv, kes täiendab end ajakirjanduse alal, prl. M. Tippe, kes valmistab ette inglise keele õpetaja kutsele Bedford College for Women'is.

Regent polütehnikumi on lõpetanud käesoleval aastal inglise keele alal preilid Tikenberg, Karro, Truumees ja praegused edasiõppijad viimase kursusel on preilid Kukemelk ja Erman.

Londonis.

J. Adila.

Teaduskond		Kool	
Usuteaduskond	32*	King's College	98
Kunstiteaduskond	31/10*	University College	228
Arhitektuur	29/8*	King's College for Household	28*
Õigusteaduskond	42*	Imperial College	45*
Muusikateaduskond	50*	Bedford College for Women	53* 106
Arstiteaduskond	50/8*	London School of Economics	81/8 81/8
Teadused	168	South Eastern Agricultural College	180* 180*
Põllumajandusteaduskond	26*	Royal College of Music	44/2*
Aiandus	45*		
Majapidamine			
Tehnika			
Majandus			
Kaubandus			

Uudse rassismi teaduslikud alused

Meil riivatakse eriti ajakirjanduses tihti „saksa rassismi“ ja võetakse selle suhtes seisukoht mõne üldistava sõnaga. Selle voolu sügavamaid vaimseid aluseid nagu ei oletatagi. Kui ka mõnikord harva nimetatakse rassiteooriatega seoses mõne uurija nime, siis peamiselt ikka selle voolu enda viimastest ridadest, pool- ja täisvõhikute seast.

Ometi on ka teaduslik uurimistöo selle saksa poliitika poolt tunnustatud probleemi ümber niivõrd tihenenud, et rassi mõtte nii pealiskaudse tagasilükkamise tagajärjeks võib olla järsk allajäämine sellele pealetungivale mõtestikule, kui mitte õigeaegselt selle alustega ei tutvuneta ja asjalik-kriitiliselt ei valmistata seisukohavõtuks. Just selleks, et tagasi tõrjuda seda (nagu järgnevas käsitluses näitame), vaid mõnele julgele oletusele suure osavuse ja vaimukusega ehitatud voolu ning eriti takistada selle otse religioosset juurdumist ebakriitilistes peades, — seks peab rassistlikku teooriat käsitama küll kriitiliselt, aga täies ulatuses ja täie teadusliku tõsidusega, õiglaselt tunnustades kõike,

mis vastav vool on suutnud anda teaduslikult paikapidavat ja väärtuslikku.

Rassism on sotsioloogiline vool, mis ehitub väitel, et erirasside psüühilised omadused on erinevad. Rassismi äärmised voolud väidavad koguni, et need inimrasside psüühilised erinevused tähendavad otse väärtuse vahesid. Sellistest psühholoogilistest põhiväidetest teeb siis rassism praktilisi järeldusi ühiskondlikule elule, nõudes näit. eba-väärtuslike rasside tagaplaanile tõrjumist ja nendega veresegamise vältimist (Saksamaal näit. juutide-seadused), sellevastu aga väärtuslikuna rassi rahvusliku osatähtsuse suurendamist (Saksa n. n. „Aufordnung“-programm) jne.

Kui rasside psüühilise ebaüheväärsuse teooria on õige, siis on tõepoolest loogiliselt õigustatud selliste, kõige suurema ulatusega sotsiaal- ja kultuuripoliitiliste järelduste tegemine. Kriitiliseks momendiks rassismile on aga just see psühholoogiline põhiväide ja see-ga allub kogu rassism põhiliselt psühholoogilisele kriitikale, resp. põhjendamisele.

Sellest on ka rassistid ise aru saanud. Kuna vanemad rassiteoreetikud opereerisid rasside psüühilise ebavõrdsuse nagu aksioomiga, seda ainult mõne näitega selgitades, on viimasel ajal „rassihinge“ probleem nihkunud vast. käsitluste tsentrumi. Rasside hingeeluliste erinevuste avastamisele ja käsitlemisele pühendatakse rahvusotsialistliku riigi ülikoolides üha enam tähelepanu ja võetakse uurimiseks appi eksaktseid, m. s. ka just eksperimentaalseid meetodeid. Kuid ka nende tööde lähtekohaks on rassismi ajalooline arengukäik.

Rassismi ürguse on belgia uurija Th. Simar avastanud protestantistlikus reformatsioonis. Nimelt oleval 16. sajandil tarkav rassi idee võrsunud eriti Calvini poolt valmistatud deterministliku elukäsitluse pinnast. Sama autor rõhutab, et juba 16. sajandi rassismil oli peale selle religioosse seose ka veel päris terav poliitiline ilme: nimelt tookord germaanluse nimel võidelda kuningliku absolutismi vastu.

Tõepoolest tõusevad rassistlikud õpetused humanismisajandil esile eriti prantsuse hugenottide peres, kui ka muidugi selle pärast kogu protestantismi ei saa teha vastutavaks selle voolu eest. Rassismi esisaks võib nimetada François Hotmani, kes oma 1579. a. ilmunud teoses „Franco-Gallia“ kaitses kuningavõimu piiramise otstarbel teesi, et Prantsuse kuningriik oma õiguslike alustega pärineb germaani ühiskonnast (mitte Roomast!), ja et sellepärast prantsuse kuningale kuulub ainult germaani „konungi“ seisukoht — olla vaid esimene võrdselt keskel. Selle teesi põhjendamiseks väitis Hotman, et prantsuse aadel põlvneb frankidest ja ainult alamrahvas keltidest ning ladinlastest.

Seda Hotmani rassimõtet arendas 18. sajandil edasi frondeeriv krahv de Boulaingvilliers, kelle mõttekäigud olid oluliselt aluseks krahv de Gobineau poolt 19. sajandi keskpaigas ette võetud uudse rassismi põhjendamisele. Gobineau ja tema varasemaid eelkäijaid lahutavas ajavahemikus tarkas aga „Franco-Gallia“ autori poolt üritatud mõttekäikude kõrval veel rida teisi ideid ja avastusi, mis olid väga olulised rassistliku idee õitselepuhkemisel 19. sajandi lõpul.

Kõige pealt mainigem inimlike looduste aduslikku määritlemist Linné ja krahv de Buffoni, hiljem Blumenbachi, Cuvier' ja Prichardi poolt. Mõne rassismivaenlase arvates on siiski need loodusteadlased võrdl. väikeste mõju avaldanud rasside sotsioloogiliste teooriate (s. o. rassismi) tekkimisele ja arengule, kuna need uurijad olid enamikus usklikud monogenistid ja hoidusid ka nende poolt konstateeritavatest inimtõugude kehalistest erinevustest kaugeleulatavamate psühholoogiliste järelduste tegemisest. Paraku on teiselt poolt nähtud Linné'd rassismi väärtustamisvoolu ja põhja rassii idee algatajana ning tõepoolest on tema „homo europaeus“ moodustatud „põhja“ tüüpi ning asetatud inimtõugude tippu.

Üldiselt loodusteaduslikud alused polnud vanemale rassipsühholoogiale mitte täiesti sobivad, kuna vanem loodusteaduslik antropoloogia vaimses suhtes rõhutas rohkem inimeste taolisust kui erinevust. Õieti on alles Galtoni pärivusuurimuste teeneks mõjusalt esile tõsta hingeeluliste omaduste ja eriti andekuse päritavust. Paraku Galtoni mõju avaldub alles 20. sajandi rassipsühholoogias, kuna vanemad teooriad otsisid loodusteadusliku aluse puudumisel lohutatut spekulatsioonis.

Oluline rassismi arengu seisukohalt on Henry Home'i (lord Kaimes) ja vististi tema otsesel mõjul Imm. Kanti seisukohavõtt dif. rahvuspsühholoogia sotsioloogilise ja eriti kliimateooria vastu, väites pärivuse ja rassii sügavamad päisvust noist välistest mõjuteguritest hoolimata. Ometi 18. saj. lõpul oli inimrassi mõiste

veel täiesti uudne ja Herder nimetas rassi — „ein so unedles Wort“, mida ainult vastumeelsusega võib tarvitada.

Rassismi üheks juureks on (õieti küll arusaamatuse läbi) v ö r d l e v k e e l e t e a d u s, milline 19. saj. algul tegi laiemad ringkonnad tähelepanelikuks päris ootamatutele keeleteadlastele hõimustele ja erinevustele. Need erinevused kanti arusaamatuse tõttu üle rassilisele pinnale, samastades keelkonda ja inimtõugu. Ometi tõised keeleteadlased astusid varsti välja niisuguse keeleteaduslike mõistete lubamatu ülekandmise vastu antropoloogia valdkonda. Kuulus Oxfordi keeleteadlane Max Müller, kes muide just ise oli edukalt populariseerinud (ka rassii mõttes) „aarialase“ mõistet, seletas 1853. a. avalikult, et „antropoloog, kes kõneleb aariarassist, aariaverest, aariasilmadest ja -juustest, on sama suur patune (sinner), kui see keeleteadlane, kes kõneleb dolihokefaalsest sõnastikust või brahhükefaalsest grammatikast.“

Kuriooselt just sel ajal, kui „aarianismi“ teaduslik üritaja oma seisukohti revideeris, ilmus prantsuse diplomaadi krahv Jos. A. de Gobineau „Essai sur l'inégalité des races humaines“ (1853), milles kogu inimkond jagati „tugevateks“ ja „nõrkadeks“ rassideks ning esimeste pärinemine viidi tagasi ühisele ürgusele, nimelt põlvnemisele „aaria“ tõust. Selle teesi tõestamiseks rändab Gobineau oma teoses läbi kogu maakera ajaloo, ning säärase „geoloogilise uurimisviisi“, aga ka väga nõrgalt verifitseeritud materjalile põhjendab ka-teoorilise väite — „ei ole mitte mingisugust tõsist tsivilisatsiooni (kultuuri) euroopa rahvaste seas, kus aaria rass ei ole valitsenud.“

Uudse rassismi ürgus ei ole seega mitte peamiselt loodusteaduslik, nagu teooria laad näib nõudvat, vaid põhjeneb historilisel sofismil, katsel ajaloo seletada probleemi, mis pealegi täiesti vigaselt üles seatud. Nimelt tarvitab krahv Gobineau oma teoses sõna „rass“ väga mitmes mõttes: kord keelelise, kord kehalise, kord hingeelulise erilaadsuse läbi kujundatud tüübi tähistamiseks ja pealegi veel arvestades tervelt 5 „rassi“ (segunemise) astet, kuid ometi läbiseigi kõiki hüüdes lihtsalt „rassiks“...

Selline ebamäärane ja koguni vastuoluderikas „rassi“-mõiste teeb muidugi kogu uurimistöo väärtuse tuks, sest uurimine selle meetodi järele tähendab ju üldse vaid autori rassimõiste rakendamist ajalooliste nähete vaatlemisel. Kui aga see mõõdupuu ise on ebastabiilne, siis ei saa sellega mõotmisest muidugi midagi välja tulla.

Teiselt poolt tuleb aga arvestada, et rassi mõiste ühemõtteline põhistamine ei ole sugugi kerge kultuur- ja sotsiaalfilosoofiliste rakendussoovidega autorile. Puhtloodusteadusliku, teataval antropomeetriselisel kindlaks määratavatel tunnustel põhjeneva rassitüübiga ei ole sotsioloogiliste aspiratsioonidega rassiteoreetikul palju peale hakata juba selle pärast, et ka kõige vanemal ajal on kultuurgrupid ja rahvused koosnenud väga mitmesuguse kehakujuuga liikmetest. Näit. Skandinaavias, kus ometi võrdlemisi väga vähe rahvasterändamisi on aset leidnud, oli k i v i a j a l p e a v o r m i p o o l e s t (mis ühtlasi on peamiseks rassitunnuseks) täiesti heterogeenne rahvastik — 29% dolihokefaale, 46% mesokefaale ja 25% brahhükefaale. Nii paradoksaalne kui see ka kõlab — just aegade jooksul on seal välja kujunenud kehavormilt homogeensem rahvastik, nii et näit. rauaajal kolme Skandinaavia riigi peale kokku dolihokefaalsed teevad välja 66%, brahhükefaalsed ainult 5%. Ometi on mõne maa kõige uuem areng teravaks erandiks: näit. Taanis oli rauaajal küll 68% dolihokefaale, praegu aga vaevalt 12%, kusjuures

brahhükefaalide osatähtsus on tõusnud 3% pealt 33% peale!

Need andmed näitavad, et ka loodusteadusliku täp-
susega kindlaks määratavate tunnuste põhjal ette võe-
tud rasside eraldamine annab nii virvendava pildi, et
sellest vähe kasu kultuuriloolist nähete interpreteerimiseks.
Veelgi keerulisemaks läheb lugu siis, kui
mitte arvestada rasside eraldamisel mõnda üksik-
tunnust, vaid uude antropologia mõttes näha rassi
teatava tunnustekombinatsiooni (kompleksi)
erinevuses teistest vormirühmadest. Kuna näit.
Rootsis peaindeksiga alla 80-t on tervelt 87% rahvastiku-
st, vastab neist valjemale „põhja“ rassi tunnuste-
kombinatsiooni (peaindeks alla 75, kehapiikkus üle 170
sm, sinised silmad ja blond juuksed) nõuetele ainult
10,07%!

Teiseks aga on õige subjektiivne selliste (rassi)
„tunnuste kombinatsioonide“ püstitamine ka antropo-
meetrilistel andmetel. Seda näitab juba rassi jaotuste
suur mitmekesisus ja kõikumus. Näiteks esimene uu-
des mõttes loodusteaduslik rasside jagaja prantsuse
teadlane J. Deniker eraldas Euroopas 6 rassi, inglane
Ripley ja rootslane Retzius piirdusid aga ainult 3-ga,
kuna ladina mõtte eestvõitleja, Rooma ülikooli profes-
sor G. Sergi eraldab inimkonnas tervelt 3 geenust, 11
speetsiit ja 41 varieteeti. Saksa rahvussotsialistliku
rassismi aluseks olev Hans Güntheri rassiskeem eral-
dab praegu (1936) Euroopas 7 rassi, kuid sama autor
alles 1922. aastal tegi vahet ainult 4 rassi vahel. Mõne-
teistkümmene aastaga on tervelt 3 rassi „juurde tekki-
nud“.

Nii näeme, et ka loodusteaduslikul teel ei ole
kerge ette võtta usaldatavat ja kindlat rasside jaotust.
Nende jaotuste praktilist rakendatavust aga raskendab
see, et „puhtaid rassitüüpe“ esineb ainult väga
vähe, ja et niisugused rassiteoreetikum peavad enam-
jagu inimeste rassikuuluvust määritlema kolme- ja nel-
jaastmeliste määrilustega (näit. — „põhja rass, daalia,
idabalti, ja alpiinsete sugemetega“). Säärased „mää-
ritlused“ on aga nii väheütlevad, et neist ei isiku ega
teat. rahva kohta ei saa teha mingeid psühholo-
gilisi järeldusi.

Psühholoogiste järelduste tegemine aga on, nagu
nägime, rassismi peaesmärk. Kuna sellele puht-
loodusteaduslik tee ehitab palju raskusi, siis on rassism
sellest mitmel teel püüdnud mööda hiilida.

Üheks selliseks kõrvalteeks tuleb pidada krahv
Gobineau katset, mis vältis raskused rassimõiste eba-
määrasuse ja mitmetähenduslikkusega, seega omale
ikka säilitades võimaluse raskusest välja pääseda lai-
male publikule märkamatu — quaternio terminorumi
kaudu.

Sama tagaukse säilitas omale ebamäärase rassi-
mõiste varal teine tähtsam läinud sajandi rassist, ing-
lane Houston Stewart Chamberlain, kes
muusika-ajaloolasena, eriti R. Wagneri mõju niivõrd
süvenes sakslusse, et lõpeks ise muutus marusaksla-
seks, kes Maailmasõjas sajatas koos teistega „Gott
strafe England“. Tema 1899. a. ilmunud „Grundlagen
des 19. Jahrhundert“ muutusid kõiksaksluse piiblik-
kuigi see töö vaid kordas krahv Gobineau metoodilisi
eksimusi — püüdis näidata ebamääraselt ja vastuolude-
rikkalt kontsipeeritud „rassi“ mõju kõikide rahvaste
ajaloos. Sealjuures ei olnud ei Gobineaul ega Cham-
berlainil soliidseid ajaloolisi teadmisi, vaid nende
poolt „ajalooliste faktidena“ esitatud sündmused on
tihti täiesti ekslikud. Loomulikult ei saa teaduslikult
tõsiselt võtta ebatäpse rassimõiste rakendamist eba-
täpselt kujutatud ajaloolises sündmuskus. Nii ei
veena ka kedagi H. St. Chamberlaini „suursaavutus“,
tõestada Jeesuse tõulist „aarialikkust“ faktide varal, et

Galileo tähendas juutidele „paganate-maad“, järelikult
rassivõõrast rahvast, kes kõnelesid erinevat keelt. Siin
on usundlikud ja filoloogilised tõestused põhjalikult
segi aetud rassiga, kusjuures viimase kohta mitte min-
gisugust tõestusmaterjali ei ole toodud, kõnelemata
esimeste ebaküllaldusest. Chamberlaini need tõestus-
materjalide ebaküllaldused ei häiri, sest temale on põ-
hiliselt „aaria“ rass psühholoogiline mõiste — nagu ta
ise ütleb, tähendab „sugulus mõtlemises ja tundmi-
ses igal juhul kokkuuluvust ehk, selle sõna (ärya)
sanskriti mõttes — sõprade hulka kuuluvust“. Seega
r a s s „aarialane“ tähendab Chamberlainile lihtsalt s u -
g u l a s h i n g e. Antropoloogia näib olevat seega säetud
psühholoogilisele vundamendile, tegelikult
aga koguni eetika alusele, sest „väärtuslik“ ini-
mene kuulub igal juhul „väärtuslikku“ rassi ja „väärtu-
tusetu“ isik „väärtusetusse“ rassi.

Sellel teel on üks uudne saksa teadlane veel tub-
listi edasi sammunud. Dr. Ludwig Ferdinand
C l a u s s, praegu silmapaistvaim saksa rassipsühho-
loog, eitab põhimõtteliselt igasuguseid loodusteadus-
likke meetodeid ja vahendeid psühholoogiliste problee-
mide puhul. Kuna temale rassiprobleem on psühholo-
ogia küsimus, siis on ta ka selle juurde asunud „puht-
vaimuteadusliku“ meetodi, nimelt fenomenolo-
ogia varal. Huvitav märgitseda, et selle meetodi loo-
jaks on juut Edm. Husserl ja praeguse saksa rassi-
psühholoogia tunnustatum teaduslik esindaja on selle
põlatud rassi kuuluva mehe kindumud õpilane.

Dr. Clauss lähtub oma esiktöös „Die nordische
Seele“ (1923) faktist, et ka samade vanemate lapsed
mõnikord üksteist ei suuda mõista. Ometi on nende
kasvatuse, ümbrus jne. ikka olnud sama. Millest see
tuleb? küsib Clauss, ja vastab kohe: „Üksteise mõist-
mine on võimalik ainult sama põhilaadi olevate in-
iduste järele oma hingese ümber kujundavad välisilma
nähteid, suudavad üksteisest tõelikult aru saada. Seda
„sisemist seadust“ — hingelist stiili — nimetabki
Clauss „rassiks“. Nii on päris ühemõtteliselt loodus-
meste vahel.“ Ainult need, kes taoliste sisemiste sea-
teaduslik mõiste „rass“ muudetud hingeteaduslikuks
terminiks.

Kõige saatuslikum moment Claussi teoorias on
see, et ta ilma pikema jututa samastab hingelise „stiili“
momentid pärivusteguritele, nn. geenidele, ja väidab,
et need nagu kehalised omadusedki alluvad Mendeli
pärivuseadustele. Puhtarassiliste vanemate lapsed on
kõik ühte „hingelist stiili“, ja seepärast „saavad aru“
nii oma vanematest kui ka üksteisest. Eirassidest
vanemate lapsed võivad olla osalt ühte, osalt teist rassi
või koguni võib segarassilise juures esineda „mõra hin-
ges“ — järjekindlus, vastuolulisus, millega tekib
nn „problemaatiline natuur“.

Edasi on dr. Claussi argumentatsioon erakordselt
vaimukas, toob väga huvitavaid näiteid, väga tabavaid
seletusi ja iseloomustusi. Viga peitub ainult selles, et
meetod, millega dr. Clauss asetab oma teooriale vund-
damendi, kuidagi selleks ei ole kõlvulik. Fenomeno-
loogia looja, prof. Edmund Husserl ise rõhutab, et
tema „puhta intuitsiooni“ meetod on „kiristikkudega
eraldatud igasugusest loodusest ja füüsikast, ja mitte
vähem psühholoogiast“, ning võib küsimusse tulla ain-
ult kui probleemi-asetuse ja metodoloogia instants.
Nii viib Clauss fenomenoloogia alale, milleks see sobib
samavõrra, nagu geometria sobib anatoomia uurimi-
seks. Muidugi peab ka anatoom arvestama geometria
põhitõdesid, aga ainult sellele teadusele põhjendatud
anatoomia peab muidugi olema sama absurdne, nagu
seda on dr. Claussi „fenomenoloogiline rassipsühholo-
ogia“.

Kahjuks ei luba piiratud ruum ligemalt käsitleda

Claussi tõesti erakorralise vaimukuse ja paljude väga väärtuslike tähelepanekutega hiilgavat argumentatsiooni. Ainult tema sotsioloogilise lõppjärelduse haaramine lühidalt kokku. Claussile avaldus, nagu nägime, rass „hingelises stiilis“. Selle kõrval on kehalised tunnused teisjärgulised: keha on hingele ainult „väljendusväljaks“. Segarassilise isiku juures võivad aga pärivustegurid nii jaguneda, et kehaline kuju väljendab päris puhtalt ühe rassi tunnuseid, hing aga on tegelikult teist rassi. Nii ei pruugi ühe isiku väline kuju sugugi veel tähendada, et ta kuulub teat. rassi — alles tema hing otsustab tema rassikuuluvuse.

Selline teooria võimaldab „põhja rassi“ superioriteedi eestvõitlejatele otsekohe seletada, kui näiteks mõni silmapaistev isik ei oma „põhja rassi“ välistunnuseid, et see on täiesti tähtsusetu, kuna tema hing on „põhja rassi“. Samuti ei määri pikapealine blond kaabakas veel sugugi „põhja rassi“, sest ilmselt — tema hing on alpiinne või koguni juutlik...

Nii võimaldab Claussi teooria väide, et segavereliste juures hingeline „rass“ on tähtsam kehalisest „rassist“, igale inimesele lihtsa valikuga otsustada oma „rassikuuluvuse“. Sellele valikule on dr. Clauss andnud uhke nime — „Ent-Scheiden“. See otsustamine kajastub muide tema järele ka väliselt: kui alaväärtuslikku „rassi“ kehaga isik otsustab astuda kõrgeväärtuslikku „rassi“, siis väljenduvat see tema näos, tema kehahoius, ühesõnaga — tema ilmes. Ka tõmbi alpiinne kehaga isik (Claussi järele — „dumpe Kugel“) võib endale valida järsu ja pinga ilme ning kehahoiuga, ehk teiste sõnadega — preisi hoiakuga — kuuluvuse „kõrgemasse rassi“. Kogu saksa rahvas, milles vaevalt 6% kehaliselt põhjarassilisi isikuid, saavat sellise hingelise „Ent-Scheidunggi“ — murrangu — varal 100% põhjarassiliseks.

See ongi sügavam, transtsendentaalne õigustus rahvusotsialistlikule revolutsioonile. Paraku ei ole rahvusotsialistid ainuüksi tugenenuid „puhta kaemuse“ esindaja dr. Claussile, vaid ka veidi enam materiaalselt maailma arvestavale dr. Hans F. K. Güntherile, kes päris ametlikult on tunnustatud (näit. maailmavaatelises katekismuses „Hochschule für Politik der N. S. D. A. P.“) 3. Riigi rassimõtte põhiautoriteediks.

Dr. Güntheri rassijaotamise aluseks on loodusteaduslikud, nimelt antropomeetrilised tunnused, milliseid ta aga siiski küllalt segab ka vaimuteaduslike ja maailmavaateliste kaalutlustega, nii et ka tema „rassi“ mõiste ei ole kaugeltki ühemõtteline. Tema eraldab praegu 7 rassi: „nordisch“, „ostisch“ (alpiinne), „ostbaltisch“, „westisch“ (mediterranne), „dinarisch“, „fälisch“ (daalia) ning „sudetisch“. Nende rassitüüpide alla käib näit. saksa rahva seas dr. Güntheri enda tunnustuse järele vaevalt mõnesteist protsenti. Üle 85% rahvusest aga on „segatüübid“, mille hingelist omapära Günther püüab määratella „puhaste“ tüüpide hingelise erilaadsuse põhjal.

Jättes täiesti kõrvale kõik dr. Güntheri faktilised eksimused ja sihilikkused (näiteks lühipealiste saksa suurmeeste interpreteerimisel „põhja“ rassi), peab aga otse üllatavaks nimetama seda meetodilist kergemeelsust, millega Günther määritleb oma „puhaste rassitüüpide“ hingelist omapära. Rassi „hingelised omadused“ avastab Günther — rassiliselt homogeensete asustusalaide rahva omapära vaatlusest, seega lihtsalt reisisimuljetest kohtadesse, kus rahvastikul võrdlemisi sarnased kehavormid. Sealjuures aga ei ole rassiteoreetikute eneste tunnustuse järele ükski populatsioon täiesti „puhtarassiline“, vaid paratamatult „segavereline“. Nii on juba tema uurimise objektiks olev materjal kõlbmatu järeltuste tegemiseks. Teiseks aga ei saa psühholoogia aktsepteerida lihtsalt „muljelist“

rahvaomapära kokkuhaaramist ja pealegi selle vulgaarpsühholoogilise iseloomustuse esitamist vast. „rassi psühholoogiana“.

Sellest, et dr. Güntheri poolt esitatud „rasside hingelised omadused“ teadusliku psühholoogia seisukohalt on täiesti lubamatud, on viimasel ajal aru saanud ka saksa teadlased. Nii näit. silmapaistvamad saksa rassipsühholoogid, prof. B. Petermann ja prof. E. v. Eickstedt, nõuavad meetodiliselt kindlaid teid rassismi psühholoogiliseks põhendamiseks.

Esialgu paraku on Güntheri ja Claussi, kaugemast minevikust ka krahv Gobineau, Chamberlaini ja Woltmanni mõttekäigud need, mis kannavad saksa 3. riigi rassismi.

Eriti mõjurikas maailmavaateline teos sellest Saksa maal praegu kehtivast suunast on Alfred Rosenbergi „Der Mythos des 20. Jahrhunderts“, mis ilmus 1930. a. ja on Saksamaal juba 500 tuhandes eksemplaris levinud. Ometi tuleb kohe märgitseda, et Rosenbergi teos on täiesti isiklik ja et teda (vististi terava usundliku seisukohavõtu pärast) ei kirjastatud parteikirjastuse poolt, vaid neutraalse firma all. Sellepärast on Saksamaal ka lubatud mõõdukas poleemika selle teosega.

Rosenberg seob oma teoses krahv Gobineau poolt alatatud ja Chamberlaini poolt edasi viidud kultuuriloo rassistlikku käsitlemist dr. Claussi psühholoogilise „rassimõistega“. Rosenbergile on rass „hinge väliskülg“, ja „hing“ tähendab talle — „rass seestpoolt nähtud“. Kuigi ta kuidagiviisi ei püüagi tõestada mingit alalist korrelatsiooni hinge ja keha omaduste vahel, võtab ta oma psühholoogiliste väidete tõestamiseks alatihti appi keha välistunnused — juuste, silmade, nahavärvuse, pea-, näo-, kehapiikkuse jne.

Juba ükski see ei võimalda Rosenbergi tööd valjulteadusliku kriitika alla võtta, sest tema eeldused ja lähtekohad on täiesti ebamäärased ja sisemiselt vastuolulised. Kuna aga ka väga kahtlaseks osutuvad tema poolt esitatud ajaloolised faktid, mille juures ta opereerib oma „rassiga“ ja seejuures tõestab „põhja“ rassi superioorsust ning juutluse-taolise rassisegu erilist alaväärtuslikkust, siis on tema töö saanud ägeda kallaletingi osaliseks. Sellele kriitikale vastuseks avaldas Rosenberg pealkirja all „An die Dunkelmänner unserer Zeit“ vastuse 20. saj. müütusele sihitud kallaletingidele, mis koguni juba üle 600 t. eksemplaris on ilmunud. Selle töö väga löögijõulise pealkirja kohta on paraku õigustatud irooniaga tähendatud, et see pealkiri on laenatud otse vastupidise suuna esindajalt. Oli ju 1510. a. Reuchlini poolt alatud literaarses võitluses lähtekohaks küsimus, kas tunnustada või mitte juudi kirjandust (eriti Talmudit) ja just selle vastu astusid välja tolaeagsed antisemiidid-dominikaanlased. Tol ajal just prosemitlikkude liberaalide poolt anti välja „Epistolae obscurorum virorum“. Nüüd, neli sajandit hiljem, on see lööksõna saanud relvaks antisemiitide käes...

Rosenbergi „müüdi“ ümber tekkinud sulesõjas on eriline koht rooma-katoliku saksa episkopaatide poolt välja antud 4-osaline „Studien zum Mythos des 20. Jahrhunderts“, mis ka juba 5 trükkis on läbi elanud. See katoliku teadlaste ühistöö tulemusena valminud väga asjalik ja teaduslik-eksaktne uurimus Rosenbergi poolt esitatud ajaloolise materjali kohta, on sisuliselt otse hävitav.

Katoliiklikud teadlased (töö on ilmunud arusaadavatel põhjustel ilma üksikteadlaste nimedeta, kuid Kölni, Berliini ja Mainzi ülemvikariaatide täiel vastutuse) näitavad, kuidas Alfred Rosenberg oma ajaloolise materjali on ammutanud mitte allika-test, vaid teise- ja kolmandajärgu teostest. Pealegi ei

ole ta ka neid õieti tsiteerinud. Näiteks on Rosenbergil üks lööknumbreid katoliku kiriku juutluse ja ebakõlbluse tõestamiseks, et püha Emmeram olevat olnud juut ja tapetud vägistamise eest. „Studien“ näitavad, et raamat, kust Rosenberg selle „fakti“ on võtnud, on täiesti ebakriitiline töö ja ei esita pealegi kumbagi väidet kindlal kujul, vaid ütleb Emmerami juutluse kohta koguni, et tema seda mõnelt poolt esitavat väidet ei usu. Sellest „tuletab“ aga Rosenberg rabava väite. Tükati on Rosenberg, nagu „Studien“ vastuvaidlematult tõestavad, oma usaldusmeestest välja lugenud otse vastupidist, kui need tõeliselt on väljendanud...

Kõigest oma teaduslikust põhjendamatusast hoolimata võib selline huvitavalt ja veenvalt esitatud töö avaldada laiadele hulkadele suurt mõju, nagu eriti Alfred Rosenbergi juhtum on näidanud. Palju arvestatavam on aga veel praegu Saksamaal tehtav teaduslik töö rassiteooriale usaldatava psühholoogilise aluse panemiseks. Esialgu on see töö küll alles vaevalt alanud, kuid siit võib igatahes juba ligemal ajal oodata paremaid ja veenvamaid põhjendusi rassismile.

Märgitsemegi ainult kolme tähtsamat suunda uudses rassipsühholoogias.

Esimeseks on rassi mõiste seostamine laiemateski ringkondades hästi läbilõõnud konstitutsioonipsühholoogiaga Ernst Kretschmeri mõttes. Juba Stern-Piper tõstis 1922. a. üles küsimuse, kas Kretschmeri konstitutsioonitüüpide puhul meil mitte ei ole tegemist rassidega. Kuigi Kretschmer ise ja tema kool ägedasti sõdivad selle identifitseerimise vastu, on viimasel ajal (näit. 1936. a. prof. E. Rittershaus) säetud rass ja konstitutsioon sellisesse seosesse, et psühho-füüsiline konstitutsioonitüüp muutub suur-rassi alajaotuseks. Kui see teooria suudab verifitseeruda hulga-uurimustes, siis oleks igatahes rassipsühholoogiale mõningad väga tähtsad kindlad punktid kätte antud. On ju teatavasti psühho-füüsiliste konstitutsioonitüüpide puhul tegemist psühaatilise tähelepanekuga (mis paraku näit. Tartu Ülikooli Vaimuhaiguste Kliinikus prof. Bresowsky poolt ettevõetud uurimuse läbi veidi kõigutatud), et šitsofreenia on seoses asteenilise kehaehitusega ja maanilis-depressiivne vaimuhaigus — püknilise kehaehitusega, nii et tervete isikute puhul kehaliselt leptosoomsed tüübid on šitsoiidsete ja keh. püknilised tüübid tsükloiidsete kalduvustega.

Teiseks uudse rassipsühholoogia vooluks on psüühilise pärivuse uurimise kaudu muretseda kindel baas rassistlikele teooriatele. Siin on prof. Bruno Petermanni läinud aastal ilmunud töö juhtinud laiemate ringkondade tähelepanu sellele, igasuguse rassipsühholoogia kriitilisele punktile. Üheltpoolt jätkatakse sellega juba Francis Galtoni alustatud ja eriti rootslaste, prof. Lundborgi jt. edasi viidud geneoloogilisi perekonnauurimisi, teiselt poolt aga eriti (ühemurakuliste) kaksikute psühholoogilist uurimist, kelle juures pärivustegur kõige ilmsemalt peaks avalduma. Veel ei ole need uurimised lõppresultaatide kokkuhaaramiseks küpsed. Igatahes aga paistab, et nii pärivusel kui ka välismõjudel (kasvatusel, miljöö jne.) on mõlemil oma osa ja et rassimomendi tähtsuse ülepingutamine igatahes ei ole võimalik. Et aga psüühiline pärivusmass ka on arvestatav ja et ühekülgne „educationalismi“ vool vajab korrekture, seda näivad senised uurimused samavõrra osutavat.

Kolmandaks mainigem otseselt rassipsühholoogia erilaadsuse probleemi lahendamisele asuva suuna eksperimentaalseid voole. Kuna ameerika

uurijad Garth, Klineberg j. t. oma üksik-erinevusjooni selgitavates eksperimentaalsetes töodes ikka suurema kindlusega on jõudnud seisukohale, et rasside vahel ei ole nimetamisväärseid psüühilisi erinevusi, on saksa eksperimentaalpsühholoogid tüpoloogiliste meetoditega töötades arvanud märgata võivat teat. tüüpilisi erinevusi. Viimane vool on alles paar aastat rassipsühholoogiale suundunud ja sellepärast on katsete hulk nii väike, et igasuguste järelduste tegemist tuleb nimetada enneaegseks. Igatahes peab aga tõsiselt arvestades jälgima prof. Pfahleri poolt Gieseni ülikoolis ja prof. E. R. Jaensch'i poolt Marburgis L. ä. juhitud eksaktseid ja eksperimentaalseid rassipsühholoogilisi uurimusi. Eriti prof. Jaensch on ennast viimasel talvel hakanud soovutama praegu Saksamaal kehtivale režiimile teaduslikuks põhjendajaks ja tema koolist alles mõne kuu eest ilmunud dr. K. Rau väitekiri on otse apologetilise maiguga. Nimelt tahab Jaensch eksperimentaal-psühholoogiliselt määritleda positiivset natsionaalsotsialistlikku tüüpi (I₂—I₃), mida ta väidab vastavat „põhja“ rassitüübile. Sellevastu vastavat tema psühholoogiline laostumistüüp (nn. S tüüp) natsionaalsotsialismi „vastutüübile“ — prantslasele ja juudile. Esialgu on paraku, nagu juba öeldud, sellised väited veel õige varajased...

Lõppeks mainigem veel, et rassism kaugeltki veel pole ainuvalitsev Saksamaal laiemates teaduslikkudes ringkondades, ka väga rahvuslike meeste seas. Teistel vaadatel on siiski nähtavasti väga raske ennast avaldada. Näiteks avaldas väga patriootlik saksa uurija, prof. Georg Schmidt-Rohr 1932. a. teose „Die Sprache als Bildnerin der Völker“, mis ilmus saksluse propagandistliku tsentraali „Die Deutsche Akademie“ väljaandel ja saavutas erakordselt tähelepanu ning levikut. Selles töös prof. Schmidt-Rohr vaidles ägedasti katsete vastu saksa rahvuse olemust näha rassis ja rõhutas selle vastu keele osa rahvuse looja ning kujundajana. Tema väitis lausa, et saksa vaimus, kultuuris ja keeles üles kasvatatud juut on samavõrra sakslane, nagu iga saksa-aarialane.

See töö mitte ainult ei olnud rahvuslik, vaid koguni nii marurahvuslik, et „Mercure de France“ seda nimetas „saksa vaimu raskekaliibriliseks granaadiks“, eriti osutades teose propagandamõjule Elsassis ja mujal saksa ääremail. Kõigest sellest hoolimata tehti prof. Schmidt-Rohrile nii palju raskusi, et ta töö teise trüüki andmisel (mis sündis pärast Hitleri võimule tulekut) lisas pika vabandava eessõna, milles kinnitas oma truudust Hitlerile, ning võttis töö tekstis ette tunduvald pehendamisi. Samuti muutis ta teose nime, pannes tagasihoidlikuma tiitli — „Mutter Sprache“. Ometi kõik see ei aidanud. Veel enne selle trüüki otsalõppemist nõuti prof. Schmidt-Rohr'ilt „von sehr massgeblicher Seite“, et ta peab raamatu ülejäänud eksemplaride vahele asetama lahtrise lehe — milles ta ütleb „Hitler — peccavi“...

Kui ka vabast teaduslikust uurimistööst ja objektiivsest tõest lugu pidajal ainult ühesugune seisukoht saab olla selliste nähete hindamisel, tuleb teiselt poolt siiski arvestada, et niisuguse välise surve all saksa uurimistöö teeb kahtlemata erilisi pingutusi rassismile kindlamate aluste muretsemiseks, ka kui uurijate eneste teaduslik veendumus igakord seda tööd ei saada. Silmas pidades, et Saksamaal ikkagi on suur kaader küllalt hästi ettevalmistatud teadlasi, peame arvestama seda, et meil veel tõsiselt tuleb teha tegemist nende poolt rassismi põhjendamisel tehtavate pingutustega.

Audiatur et altera pars...

Ühe juba lõpetatud asja puhul.

Üliõpilaskonnal — ma mõtlen Edustust — on rida vanu ilusaid „traditsioone“, mille vastu eksimist peetakse raskeimaks patuks. Need on mingi kõikumata kombenormide kogu, mis aga kõigevähematki ei ole seoses Üliõpilaskonna Põhimäärustega. Hoopis vastupidi kuulub nn. traditsioonide hulka, et põhimäärusi ei tunta — ja vähemalt 30% üliõpilaskondliikkude organite tegevust moodustavad vaidlused nende tõlgendamise üle!

Selliste uususte hulka kuulub näiteks ka valimiskoosolekuid hommikuti alata ja eelnev öö diplomaatiliselt taskumetternichis mängida. Selle juures tutvutakse teineteisega põhjalikult: ilmneb kohe esimesel koosolekul, milleks keegi on võimeline, kui kaua kellegi närvid vastu peavad, missugune on ühe või teise elulugu; — ühtlasi keedetakse sel ööl kõikide põhimõtete kaasvõitlejate põhimõtted leelises ja happes, et nende vastupidavust proovida.

Tunnustades kõigiti sellise esimese koosoleku kui ka teiste vastavate traditsioonide õpetlikkust akadeemiliseks suhtlemiseks, tahaksin ketserina siiski väita, et on kombeid, mida peaks võetama revideerimisele — nagu on tänuväär algtatada uusigi. See väide on seda kaaluvam, et ongi juba tegelik elu näidanud nende vastu ek-

simusi: uue Edustuse valimiskoosolek oli k i n n i n e (!), kohad aga nähtavasti jaotatud isikuprintsipi järgi — ei ole kinni peetud traditsioonilise rühmade kohtajaotamisest! Muidugi ei suuda nõuda uutesse kommetesse sellist ränka küsimust nagu Üliõpilaskonna Põhimääruste tundmist — alles kui need §-haaval läbi elatakse, siis nähakse, et ka need on aegunud ja vajaksid täpsemat väljendust.

Siinkohal tahaksin aga ligemalt sõna võtta asjaajamisviisi kohta, mis kaheldamatult laseks ennast kultuursemalt korraldada vähekesegi hea tahtmise juures. Just viimasel semestril oli meil kurb juhus kogeda, „mis siis on, kui midagi ei ole, aga midagi ikka olema peab“ — asjatult energiatvõtvat ja tüütut küsimuse arutamist ja lõpuks lõpetamist, ilma et olekski selgunud, mis pärast ja mis alustel üldse nii suurt lärmi tehti, ajakirjanduse kaudu armsa maarahva ette minna lasti, polemiseeriti, ähvardati, „väga akadeemilisi“ väljendusi tarvitati (kindlasti Rahvaluule Arhiivist pärit!), subjektiivseid tundeavaldusi deklareeriti ja otsused vastu võeti, mis pädevuse piiridest üleastumisel täitmata pidid jääma. Mis pärast?

Kaasvõitlejaile on selge, et käsitlen siin ühe orgli — korp! Filiae Patriae — küsimust, mis

Tudengite eluvõõrast haridusest ja ülejõu elamisest

Nagu seitungid ja avalikud kõnekoosolekud ju ammu on kirjutanud ja kinnitanud, on Tartu universiteet üks eluvõõras asutis. Sest need noored haritlased, kes temast välja tulevad, teavad elust niisama vähe kui üks kuusekooremardikas või majasikk lõnamere saartest. Ma ei tahtnud alguses kõiki neid juttusid uskuda, aga nüüd olen isegi jõudnud samasugusele äratundmisele. Sest mul on väga palju tuttavaid ja sõpru praktiliste ja elulähedaste kodanikkude hulgas, kes on mulle rääkinud mõndagi, mida ma ise ei osanud tähele panna.

Üks sihuke sõber, kes on kahe maja peremees Karlovas ja kes on isegi kord valitud Majaomanikkude Seltsi juhatusse liikmeks ja kes on üldse väga haritud ja aastate poolest alles noor mees, jutustas mulle:

„Mõne ülikooli või asi. Ära krimp-suta ühti nägu, ma tean küll, et sina ka oled kord seal käinud. Aga sel-

legipärast ütlen nii. Vaata, mina olin poissmees. Aga poole aasta eest võtsin naise. Ülikooli haridusega naise, sest raha mul on. Paistis olevat igati kena naisterahvas, majandusteadlane. Noh, ma mõtlesin kah, et nüüd on mu kodumajandus õigetes kätes. Tutki! Pärast pulmi teisel päeval tulen lõunaks koju, vaatan, maja maast laeni suitsu täis. Silma-pilk kõlistas lentsalga välja ja jooksin vaatama, kus põleb. Sain kahest toast läbi kööki, siin ei näinud üldse enam midagi. Kuulsin ainult oma armsa naise hädaldamist.

„Nojah, hakkasin sulle pannkooke tegema. Tegin kõik täpselt nii, nagu raamatus õpetati. Aga muud ei tulnud sest välja, kui suitsu ja hirmust haisu.“ Läksin siis uuesti kööki vaatama: laiad sõelistikud pannil, muud midagi. „Aga miks sa siis pannile rasva ei pannud?“ „Jumal hoidku, sellest polnud raamatus sõnagi öeldud, kust mina siis teadsin!“ Noh,

seal ta oligi oma majandusteadusega. Lentsalga ütlesin, et kustutasime tule koduste abinõudega. Ega veel sellega ei lõppend: Iga söögi aeg ootasin hirmuga, mis jälle saab. Kord oli makaroni supi asemel üksainus suur klimp, kord polnud kartulisupis ühtki kartulit. Ei aidanud muu, kui pidin teenija võtma. Ja üldse tal pole millestki aimu. Ziirode otsijaile ta juhatab kõige külmema rahuga täpselt kätte, kust mind mingil kellaaajal võib leida, puulõhkujale annab veel 10 senti jootraha peale töötasu ja nuriseb veel, et mina olevat ihnus ja kidsi.

Ega need teisedki paremad pole. Näe, käis mul korra onupoeg külas. Tehnikateaduskonna tudeng teine au poolest. Ma ütlesin talle, et mul on lampkast vähe ummistanud ja kaant oleks vaja parandada, et ka sa ei teeks selle õige ära. Aga tema ütles, et sihukesest tööst tal polevat aimugi. No, mis kuradi tehnik ta on, kui ta niisuguse lihtsa töögagi hakkama ei saa! Pane siis sihuke veel maja või silda ehitama!”

Mina vaidlesin siis veidi vastu ja ütlesin, et näe, Marconi kah ei osanud raadioaparaati parandada ja on ometi

nii palju tolmu ülesse keerutanud, nii palju sõnavõtte poolt ja vastu põhjustanud — kuid mis iseenesest, nagu selgub Edustuse otsusest, veel konflikti ei ole tähendanud.

Arvamistes küsimuse enda kohta võib ju olla lahkuminekuid — sisuliselt ei ole teda kuskil arutatud, üheski instantsis, ega ole ka minul põhjust seda siin ligilähedaselt seletama hakata — küll aga ei või arvamiste lahkuminekuid olla fakti kohta, et küsimust kuskil ei ole tahtudki arutada! Nii on kinnitatud läbirääkimisteta otsuseid, on loobutud komisjonist — kes asja ehk ühe koosolekugagi oleks lahendanud jne.

Kui otsida nüüd põhjust ja sihti, mille pärast orglide lepitusküsimust kergitati — ja vaadelda tulemusi, siis saame hämmastavalt ja veidrikult vastuolulise pildi. Märkame, et küsimus konkreetselt tõusetus pärast hr. Peaministri k. t. kõnet Viljandis, kus tähelepanu juhiti üliõpilaskonnas valitsevatele lahkkelidele, ja missugune sõnavõtt ajakirjanduses peegeldudes üliõpilaskonnale mitte kõige paremat valgust ei heitnud. Et asjaolud tõesti tundusid lahendatavatena ja vajalikena likvideerida, tegi Üliõpilaskonna Juhatus nimetatud otsuse, ühtlasi kavatsesi paluda takistada üliõpilaskonnale varju heit-

mist ajakirjanduse poolt — näeme, et siht tõepoolest oli ilus! — Ja nüüd vaatame tulemusi: küude kaupa kestvate poleemikate, ajakirjanduses üliõpilaskondlike sisemiste asjade sõelumist — teatavalt määralt niisuguses ulatuses, mis orglide leppima õhutamise asemel uusi arusamatusi tekitanud nii orglide endi kui ka hõõrumisi üliõpilaskonna organite vahel — igatahes hoopis vastupidine pilt sellele, mida sihina üles seati! Selle asemel, et ajakirjanduses üliõpilaskonda tema paremast küljest publikule ligemale tuua — ilmuvad kirjutised, mis üliõpilaskonna prestiiži alla kisuvad; selle asemel, et Edustuse lepitamise meelsust ja leplikust rõhutada — koosolekud, mis näitavad ägedaid sõnavõtte nn. publitsistlike väljendustega, motiveerimatute otsustega, protestidega jne. Ja lõpuks — asjast enesest — lepitamisest ei tule midagi välja, ka kompetentsist üleastatud otsuse-ahvarduse kiuste mitte, kuna asjaajamisviisi vastu — täie õigusega! — protestitakse.

Sest kui me otsime põhjusi, miks tulemused ja siht sellises naeruväärses vastuolus seisavad, peame paratamatult tulema järeldusele, et siin peab viga olema asjaajamisviisis. Ja ligemalt vaadeldes näeme, et menetluskäik jätab liialt

ise raadio leiutaja ja kuulus teadusemees. Aga tema arvas, et olgu kuulus või mitte, peasi et praktiline:

„Kas ma neid tudengisi vähe tunnen. Aga ma olen sihukseidki näinud, kes öeldakse olevat küll andekad ja seda ja teist, aga ise ei tea terves Tartu linnas ühtegi kohta, kust viina saab siis, kui kõrtsid kinni on. Mõni kirjanduse õppija pole kuulnudki Sax Pohmerit ja Courts-Mahlerit: ega oska peast ühtegi slaageri teksti. Ja mis need matemaatikudki pole: Kui purjus on, siis käib niisamuti risti rästi üle tänava ja tema ometi peaks teadma, et otsejoon on kõige lühem tee.“

Selle peale ma ei osanud enam midagi vastata.

Siis läks jutt tolele paljusiunatud tudengite ülejõu elamisele Tartus. Sõber algas:

„Ma olen küll põline Tartu pärjer, aga mul poleks midagi selle vastu, kui ülikool siit Tallinna viiakse. Seal õpiks noored inimesed praktilisemat eluviisi!“

„Kuidas nii?“

„Noh, vaata. Kas meil tudengid ka kuskil kokku hoiavad? Ei. Laaberdavad aga ringi ja tõtt öelda, ei saagi nad siin palju kokku hoida. Aga mingi Nõmmele või Kadriorgu elama. Kui nad sealt siis iga päev paar korda Koplisse loenguid lähevad kuulama, siis selle asemel, et raudtee või bussi või autoga sõita, võivad

nad selle maa jala maha liduda — seadusi võivad iga päev oma krooni või pool kokku hoida. Jalutuskäik värskes õhus veel peale selle tehtud. Tartus poleks niisuguseks kokkuhoidlikkuseks vähemutki võimalust, sest sõit Peetri kiriku juurestki ülikoolini maksab ainult 10 senti.“

Ja ülepea — see Tartu on üks igavene pahede peša ja nooruse hütkutaja. Ühinen täiesti nende mõistlikkude inimeste aramisega, et esimesel soodsal võimalusel tuleks Tartu kõige täiega kinkida lätlastele ja see päev kuulutada rahvuslikuks pühaks: Et tulevasedki põlved mälestaksid tänumeeles seda päeva, mil likvideeriti see jõle paise, millest imbus meie noortesse vastuhakkamise, eluvõõra kultuuri, kolkapatriotismi ja pillamise lagastavat vaimu. Sest vaata näiteks, kui palju raiskavad tudengid endi ehitimisele ja riietamisele.

Mine sa 1. detsembri või 1. mai ballile, viie- või mõnele muule ballile — igal pool võid näha vähemalt paarikümne üliõpilast smokingus, mõnda isegi frakis. Isegi Akadeemiline Meeskoor — on vahel terves koosseisus sabakuubedes kontserti andmas! Milline kuulmata luksuse jänul! Palju odavam ja rahvuslikum oleks ometi rahvariides ballile tulla ja pastaldes labajala-valssi lüüa. Siis näeksid juhuslikult pidule tulnud välismaalasedki, kuidas meie kultuur, ei, haridus, seisab täiesti rahvuslikul ja

omapärasel alusel. Sama maksab muidugi ka naistudengite kohta: selle asemel, et endile natuke siidhilpe ümber siduda, kandku jutulist seelikut ja lasku oma puudritopsid sõlgedeks ümber taguda.

Sellele rõivastele rahapillamise maaniale saaks teha jällegi üsna kergesti lõpu ülikooli Tallinna viimisega. Sest kuuldavasti tohtivat seal frakki ja smokingut kanda ainult need, kelle jooksev arve mõnes suuremas pangas on vähemalt 5000 krooni või kellel on nõunikukoht. Ja tuleb tähendada, et haritlasele ei sobigi rõivastusega edvistamine.

Ja siis: suur jagu seda üliõpilasarhvast saab kodust või teenib ise oma paar-kolmkümne krooni kuus. Ja selle eest need maksavad üüri, söövad, käivad kohvikus, sõidavad autodega, kaaberdavad kõrtse pidi, ostavad raamatuid ja muud prahti ja üldse, kulutavad raha igasugusele tühja-tähjale. Aga Tallinnas näiteks need peaksid selle raha ainult üüri eest ära maksma ja siis neile ei jääks vähemutki võimalust seda mujal ära raisata. — Sellepärast ma pooldangi ülikooli pealinna viimist!“

„Jah, eks ta õige ole. Nagu lehes seisib, tahtvat 400 majandusteadlast ainult kevadel teha tervelt 1200 eksamiit. Mis seegi muud on kui ülejõu elamine,“ olin mina sõbraga nõus.

Teie kokkuhoidlik eraõpetlane
King-Kong — Kongivere.

palju soovida. Üheks reegliks, mis nooruse tarmukas tormamises ja ennatlikus ägeduses on unustusse nihkunud, on nõue — *audiatu et altera pars* — ärgem tehkem otsusi, kui olukord on ühekülgsest valgustatud!

Viimase põhimõtte proponeeriksin lisada

traditsioonidele — siis võiks ehk see energia, mis kulutatud nimetatud küsimuse arutamiseks ja need negatiivsed tulemusedki anda midagi positiivset: õpetuse — ja luua ehk akadeemilistele kodanikkudele sobivama ülesastumise ja menetlusviisi, mis oleks *sine ira et studio*. R. E.

Järeilmärkusi Eduard Wiiraldi näitusele

Oli väga lohutav tähele panna, kuidas Wiiraldi ülevaatenäituste puhul tõusis meil kunst kord jälle — või vahest esmakordseltki — moodi. Selle põhjuseks ei saa küll kahjuks pidada meie laiema publiku kalduvusi ega traditsioone, vaid pigem hästikorraldatud tutvustust ja pikaajalist propagandat. Väga palju mõjus muidugi Wiiraldi välismaise kuulsuse kaja — ja ja huvisesooni haripunktile jõudmisel lihtsalt seltskondlik „noblesse oblige“. Kuulsamate paljundatavate tööde müügil lõppedes, on mõnedki hiljaksjäänud teinud näituse ja müügi korraldajale etteheiteid, et miks neile omal ajal — aastate eest — ei ole Wiiraldiga rohkem päale käidud!

Lõppeks on Wiiralt oma kodumaal tunnustatud koguni geenuseks, kuna ta püsib kahjutus kauguses ega häiri oma tegelikumate pretensioonidega. Üks meie luuletajaist on tema kunsti

suurust mõistnud isegi nii hästi, et võis selle nimel soovitada kõigi puhtkunstiliste püüete tasapügamist eesti lüürikas: kunst olevat ainult geenuste ala. Kui aga Wiiralt asuks praegu Eestis, siis ta ise vaevalt oleks kindlustatud samasuguste tasapügamissoovituste vastu, nagu neid Heine „Saksamaa“ toonis kujutleb Ott Kangilaski „Avalik kiri Wiiraldile“ („Tänapäev“ 1936, 4).

Näitusilt tehtud ostude järele publiku maitset jälgides, ei saa öelda, et meil oleks osatud näha ja omandada Wiiralti kunstit olulisemat.

Eriti palju sedeleid ostjate nimega oli Tartu näitusel kinnitatud ettingule „Maalija“ ja vernis-mou'le „Maastik naisfiguuridega“. Need on mõlemad lüürilised asjad, ilma Wiiraldil nii sagedase lõikava ironiata ja muu „koleduseta“. Kuigi mitte nende joonte puudumise pärast, siis ometi

oma üldiselt kontseptsioonilt ei kuulu need tööd Wiiraldil ei isikupäraseimate ega kunstikõrgeimate saavutuste hulka. Küll näitab „Maastik naisfiguuridega“ Wiiraldi kohta haruldaset palju reminiscentse prantsuse klassilisest kunstipärimusest.

Samast tööst vasemal asetses „Pallasses“ teine vernis-mou „Lamavad naised“ (nr. 307) — kahtlemata üks kõige paremaid töid näitusel. Selle 1934. a. teose näiliselt lihtsapoelses, ent tegelikult virtuoosnes joonte voolavuses ning põimingus tundub koonduvat Wiiraldi viimaseaegne püüd tasakaalulisemale vormikusele ja ühtlasi ta endiste rahutute ja hiiglajõuliste otsingute pingele. Ometi osteti seda gravüüri ainult 2 eksemplari. Tallinnas keegi balti sakslane ja Tartus alles viimasel näituse päeval osteti teine eksemplar (H. Pürkop).

Üldiselt nõudis kõnealune näitus külastajailt niihästi maitsetlisi kogemusi kui ka tavalisest rohkem „teaduslikku“ suhtumist nähtavasse. Näiteks etsing „Suplejad“ (ära toodud kataloogis) võis paljudele paista liiga häbematuks — kuid rahulikumat vaatlusel selgub, et siin on tegu väga huvitava ja graatsilise kompositsiooniga, mingi „üleujutatud pargiga“ pool-alasti, pool-rõivastet naiskujudest, kelle teatav grotesksus täiesti sulab teose üldmeeleollu.

Hää meetod Wiiraldi peaaegu filosoofilisse kunstimõttestikku tungimiseks oleks vahest ta eriliste „lavastusvõtete“ jälgimine, muidugi kõrvuti puht-stiililiste külgedega. Ei ole sugugi juhuslik see seik, et kivitrükis „Lõvid“ (on kataloogis) asetseb loomade vahel väike kaktus, mis tundub olevat nende murdjatega sugulane väliselt ja „seesmiselt“. Samuti on „Kaamelites“ horitsondijoon sundlikult vastav kujutatud loomade erila-

Ed. Wiiralt.

Lamavad naised, Vernis mou 1934.

dile. Ja kas ei peitu päris loomulikes-impresionistlikes kivitrükkides jõe-hobustest samapalju tunnetuslikku mõtet kui täiesti „ebaloomulikus“, õudsel-fantastilises „Põrgus“! Viimasetaoliste asjade literaarses laadis on palju enneolnud, ajaloolist ja programmilist, ent ka väga palju uut nende ennenägematu kauguse tõttu igast naiivsusest. Eriti 1926.—1928. a. tõis näitab Wiiralt, et ta võib täiesti

teadlikult ja täie oskusega kasvõi igakord kujundada erisuguseid maailmu, olles ise võlutud mõttevõimaluste ja stiilivõimaluste peaaegu ängistavast avarusest.

Kui tahetakse Wiiraldi „lihtsamaist-ki“ akti- või lapsepeadejooniseist näha seda, mis neis peitub, siis ei tohi unustada seda sügavust ega teravust, mis iseloomustab ta elu- ja kunstitaju.

H. Paukson.

VIII SELL-i konverents 11.—16. maini s. a. Helsingis ja Turus

Tallinna sadamas juba selgus, et osavõtjate arvu poolest tuleb Helsingi konverents lugeda õnnestunuks. Ei olnud suutnud eriti SELL-i lõunapoolseid liitlasi kohutada kaugel vahemaa, ei kevadine eksamisessioon ega küllaltki keskmised kulud — 102-liikmeline ekskursioon Lätist, 66 Leedust ja 15 Eestist — niisiis 183 väliskülast viis „Ariadne“ Helsingi Eteläsadamasse. Külaliste arvu poolest oleks möödunud konverents püstitanud uue „SELL-rekordi“, olnuks Eestist vähegi enam osavõtjaid (Riias 1934. a. püstitatud „rekord“ 198 jäi seega ikkagi püsima). Konverentsile sõitnud eestlaste vähesest arvust oligi sageli soomlastega juttu ja konverentsi avaaktusel puudutas seda Helsingi Ülikooli rektor Brotheruski. Põhjused peaks siin olema küll õige praktilist laadi. Võrreldes Läti ja Leeduga ei ole eesti üliõpilasele Soome kaugeltki seevõrra uudiseks — Soomes käinute eesti üliõpilaste protsent peaks olema õigegi suur. Mõõduandvaks takistuseks tuleb lugeda küll asjaolu, et konverentsi aeg langes just keset kevadist eksamisessiooni ja ka osavõtumaks (Ekr. 45 + reisukaart) tundub meie oludes küllaltki kallina.

Kuna külalised saabusid kõik sama laevaga, siis kujunes vastuvõtt õige pidulikuks — igatahes Tartus ja Riias on see erisuunist saabuvate rongide tõttu tülikam. Sadamasse jõudmisel hakkas juba kaugel silma valendavate üliõpilasmütside võõt ja randumisel märkas silm osakondade esindusi lippudega ning kõrv kuulis SELL-maade rahvushümne ja Soome Üliõpilaskondade Liidu esimehe mag. K. Loimu tervituskõnet. Aina tujutõstvalt mõjus eriti see kevadine päikese- ja külaliste rinda kinnitatud lillekimbud. Laeva hilinemise tõttu tuli otsekohe otse sadamast siirduda jaama, et külla sõita vanasse ülikoolilinna Turusse. Järgmise päeva vihmase ennelõuna tõttu äpardus küll

Turu linnaga tutvumise võimalus, kuid mõningaid meeldivaid lisaugemeid andis seegi käik.

Konverentsi avaaktus toimus teisipäeva õhtul Vanha Ylioppilastalo peosaalis sellele järgneva balliga ja peosõõgiga delegaatidele. Aktusel viibivate härrade haridusminister Mantere, rektor Brotheruse, Helsingi linnaape Tulenheimo, saadikute Rebase ja Schumansi ja Leedu peakonsuli tunnustavad tervitused SELL-üliõpilaskondade koostööle aitasid kaasa aina pidulikult ja meeleolukalt aktuse käigule. SELL-i presiidium moodustati järgvalt:

- President Kallas V i c h m a n n (Soome);
- I abipresident — Karl P ä r l (Eesti).
- II abipresident — Edgar K a r k l i n š (Läti).
- I sekretär — Vladas š i m a i t i s (Leedu).
- II sekretär — Antero M a n n i n e n (Soome).

Konverentsi töö toimus nelja komisjoni raames, nagu see juba aastate jooksul kindlaks kujunenud. Nendest I komisjon — organisatsiooniküsimused — töötas mag. Kaitila (Soome) juhtimisel, II komisjon — reisud — Linkevičiuse (Leedu) juhtimisel, III komisjon — sport — Marga (Eesti) juhtimisel ja IV komisjon — informatsioon — Smurgise (Läti) juhtimisel.

Kaks järgmist päeva kulusidki delegaatidel töö tegemiseks, kuna ekskursantidel võimalus oli Helsingiga tutvumiseks. Nõupidamiste tulemusena valmis ligi viis suurt lehekülge resolutsioone, kuigi need Keskbüroo istungite tööd jälginule midagi eriti uut ei paku. Alljärgnevas puudutaksime neist mõnd tähtsamat. Üldiselt peab tähendama, et kogu konverentsi töö arenes õige leplikus vaimus.

Nagu juba Keskbüroo istungite ülevaateis juttu olnud, algatati büroojuhataja poolt SELL-i põhikirja parandamise mõte. Senine põhikiri on koostatud

Ed. Wiiralt.
Illustratsioon
A. Puškini
„La Gabrielide“

A. Jaakson - uus Haridusminister

Uus Haridusminister Aleksander Jaakson on sündinud 29. jaanuaril 1892. aastal, Holdre mõisas Valgamaal töölise pojana. Õppis Holdre vallakoolis 1902.—1906. a., Helme kihelkonnakoolis 1906.—1909. a. ja Tartu õpetajate seminaris 1909.—1913. a., lõpetades seminari paremate õpilaste seas. Oli õpetajaks Türi kihelkonnakoolis 1913. a. ja Uudeküla ministeeriumikoolis. Maailmasõjast A. Jaakson võttis osa ohvitserina, olles 15. augustil 1915. a. lõpetanud Peterburi lipnikekooli. Vene väest lahkus ta enamlaste tulekul alamkapteni auastmes pataljoni ülemana, olles lahinguteenete eest dekoreeritud 4 ordeniga.

Detsembris 1917. a. astus ta Eesti tagavarapataljoni Tartus, kus teenis kuni sakslaste tulekuni, millal pataljoni saadeti laiali. Novembris 1918. a. formeeris Türi l kaitseliitu ja Vabadussõja alates Viljandis 6. jaanuaril 1918. a. roodu.

1921. a. lõpetas A. Jaakson Tallinnas alalisväge ohvitseride kursuse. Hiljem õppis veel kindralstaabi kursustel Tallinnas 1923.—1925. a. ja Pariisi sõjakadeemias 1925.—1927. a., missugused mõlemad kõrgemad koolid lõpetas. Pariisis käis ta ka Sorbonne'i ülikoolis. 1927. a. määrati A. Jaakson kaitseväge ühendatud õppeasutuste ülema abiks ja hiljem ülemaks, kusjuures ta ühtlasi lektorina pidas loenguid kõrgemas sõjakoolis. Ülendati koloneliks 1931. aastal. Tänavu aprillis lõpetas Tartu ülikooli õigusteaduskonna cum laude. Akadeemiliselt kol. A. Jaakson kuulub korp! Rotalia vilistlaskonda. Ta on Vabadusristi, Kotkaristi ja rea välisordenite kavaler.

SELL-Üliõpilaskondade perioodiliste konverentside jaoks ja SELL-Liidu mõiste, mida küll sageli kasutatakse, ei ole ametlikult fikseerimist leidnud. Bürojuhatajale tehti ülesandeks järgneva KB istungiks välja töötada põhikirja projekt, kus on kasustatud juba SELL-Liidu mõistet.

Uue alana lisandub SELL-i tööpõllule võistluste korraldamine vaimsetel aladel. Konverentsi poolt märgiti seesugustena esialgu kaks konkreetset võimalust — nimelt otsustati korraldada iga aasta SELL-i maleturniir, võimalikult seoses mõne SELL-i ettevõttega nagu näit. talispordi olümpiaad. Teiseks otsustati asuda auhinnatööde korraldamisele SELL-Üliõpilaskondade vahel, teemadele millised puudutaksid SELL-maade koostööd. Seoses auhinnatööde korraldamisega on muidugi rida tehnilisi küsimusi, millised Keskbürool lahendada tuleb, nagu žürii koosseis, võistlustööde tingimused, teemad ja üksikuil üliõpilaskondadel tuleb jälle hoolt kanda auhindade soetamise eest. Võistlustööde kaudu ei avane SELL tööväljal mitte ainult uus huvitav tööväli, vaid sellega avaneb ka kõigiti hinnatav võimalus teaduslikult uurida SELL-maade koostöösse puutuvaid küsimusi.

Konverents rõhutas ka Ungari Üliõpilaskonnaga tihedamat koostöö tarvidust. Selles asjas on juba möödunud aastast käimas kirjavahetus Ungari Üliõpilaskonnaga. Peeti vajalikuks võimalikult juba eeloleva suve jooksul korraldada nõupidamine mainitud üliõpilaskondade esindajate vahel, kus siis saaks töökava lähemalt fikseerida. Võimalusi seks näib olevat CIE ekskutiiv-büroo istungi ajal Riias 24.—26. juunini s. a. või Soome-Ugri kultuurkongressi ajal Tallinnas.

Peeti vajalikuks mõne lähema CIE kongressi korraldamist SELL-maades. CIE kongressi korraldamiseks näib avanevat võimalusi vast Soomes.

Akadeemilise reisujuhi küsimuses kiideti hääks Keskbüroo ettepanek, mille järele loobutakse üldse ulatuslikuma turisti käsiraamatu välja andmisest ja selle asemel otsustati kirjastada propaganda otstarbel nn. SELL - reisibrošüür. Reisibrošüür tutvustaks SELL-maid turismimaadena ja kavandatud 40 leheküljelisena. Teos peaks ilmuma juba eelolevaks CIE kongressiks.

Konverentsil toonitati jällegi jalamatkade korraldamise tarvidust, nagu sellest juba varemil konverentsel ka juttu olnud.

Spordistatuudid võeti konverentsi poolt lõplikult vastu järgnevate mainimistväärivate parandustega: suusatamises meestele senise 15 km asemel 18 km; 100 + 200 + 300 + 400 m teatejooks, viievõistlus ja naiste alad nagu 100 m, kaugus, kõrgus ja ketas, millised senini soovitatavate aladena võis võtta SELL-olümpiaadi kavva, otsustati statuudis ette näha kohuslike aladena.

SELL-Üliõpilaskondade spordialbumi väljaandmise ajaks määrati k. a. 15. august. Teos pidi ilmuma juba möödunud suvel, kuna aga kõik materjalid Keskbüroole ei saanud, siis on selle väljaandmine viibinud.

XI SELL-olümpiaadi korraldamisajaks Helsingis määrati 19. ja 20. september s. a. V SELL-taliolümpiaadi korraldamiseks anti kutse Eesti Üliõpilaskonna poolt. Kuna eeloleval talvel toimub ka CIE taliolümpiaad ja teisi talispordi võistlusi SELL-Üliõpilaskondades, siis on võimalik, et SELL-taliolümpiaad ära jääb. Lõplik otsus selles küsimuses tehakse sügisel Helsingis olümpiaadi ajal, mil spordikomisjon oma koosoleku peab.

Juba enne jõulusel KB istungil oli juttu sellest, et üliõpilaslaulikus peaks leiduma kõigi SELL-maade

laule ja üldse rõhutati nende laulude levitamise tarvidust, kuna SELL-Üliõpilaskond oma üliõpilaskantuse puudumisel laulurepertuaar küllaltki piiratud on. Konverentsil otsustati vastastikkuse lauluvahetamise küsimuse teostamiseks, et SELL-Üliõpilaskonnad peavad oma valiku järele saatma. Keskbüroole vähemalt viis laulu ühes nootide ja tõlgetega kõigisse SELL-maade keeltesse. Keskbüroo korraldaks siis vahetalitust ja sealt võiks siis üliõpilaslaulikute koostajad saada SELL-maade laule.

Üliõpilasteledele tehti kohuslikuks, et nad iga aasta peavad välja andma ühe SELL-maade erinumbri.

Viimaste aastate SELL-i konverentsid oma suure külaliste arvuga on arenenud konverentsi raamidest nagu laiemale. Need on tõelised SELL-Üliõpilaskonnade kevadpidustused — SELL-Üliõpilaspäevad, ses mõttes aitas konverentsi ajal toimunud Helsingi üliõpilaskonna kevadpidu — florasäev — seda muljet veel süvendada oma rongkäiguga ja meie maiõhtulaadsete „Illanvieto'dega“. Konverentsi ei saagi nüüd enam hinnata ainult ametlike nõupidamiste töötulemuste järele, vaid need osavõtjate vahel loodud sajad uued tutvused ja värsked elamused omavad samavõrra kaalu.

Tehnikateaduskonna üleviimise motiivid

Tehnikateaduskonna Tallinna üleviimise motiivid selgusid laiemale avalikkusele üksikasjades alles pärast Vabariigi Valitsuse otsust 29. aprillil. Veel samal päeval andis ajakirjanduse esindajatele haridusministeeriumi teaduse ja kunsti osakonna direktor K. Koljo seletusi, kus ta käsitles tehnikateaduskonna asukoha määramisel kaaluvaks osutunud asjaolusid.

Dir. Koljo kõige pealt ütelnud, et tehnikateaduskonna asupaiga küsimus on olnud päevakorral juba õieti sellest ajast peale, mil asuti omal ajal Tallinna kõrgema tehnikumi liikvideerimisele. Tehnikateaduskonna asutamisega Tartus vastavas seaduses jäänud lahtiseks selle teaduskonna lõpliku asupaiga küsimus. Vabariigi Valitsuse algatusel moodunud aasta oktoobris Haridusministeerium teatas ülikoolile, et viimane võtaks seisukoha selles küsimuses. Vastavalt sellele ülikool mäletatavasti vastas, et tehnikateaduskonda kahes linnas organiseerida ei saa, ja ülikool asus seisukohale, et tehnikateaduskonna asupaiga määramisel tuleb jääda Tartu juurde. Haridusministeerium ülikooli poolt esitatud seisukoha järele vaadates ja eriteadlastega nõu pidades on ülikooliga ühel nõul, et tehnikateaduskonda Tartu ja Tallinna vahel poolitada ei saa. Asupaiga küsimuses aga ministeerium tuli otsusele, et sobivam paik on Tallinn. Moodustati mäletatavasti ministritevaheline komisjon, kes tutvunes vastavalt asutistega ka kohapeal Tartus ja Tallinnas.

Kõiki saadud materjale ja andmeid kokku võttes esitati siis Vabariigi Valitsusele üksikasjaline üle-

vaade olukorrast ja kolmapäeval tuli see küsimus lõplikult otsustamisele Vabariigi Valitsuses, mis puhuks oli kohale kutsutud ka Tartu ülikooli rektor prof. J. Köpp, tehnikateaduskonna dekaan prof. J. Kopvillem ja prof. O. Madisson.

Valitsusel kulus küsimuse arutamiseks tervelt 5 tundi, ja selle tulemusena langetati, nagu juba ajalehis teatatud, otsus Tallinna kasuks. Komisjoni poolt esitatud motiivides, millega Vabariigi Valitsus ühines, on kokku võetud

12 PUNKTI.

Neis põhjendatakse lähemalt, miks tehnikateaduskonna asupaiga valimisel on jäänud lõplikult peatuma Tallinna juurde.

Kõigepealt on ministritevaheline komisjon jõudnud otsusele, et tehnikateaduskonna ruumide küsimus on hoopis soodsam Tallinnas kui Tartus. Praegused Tallinna Kesktehnikumi, Riigi Katsekoja, Merekooli ja endise kõrgema tehnikumi ruumid Kopli poolsaarel on sobivad tehnikateaduskonna sinnapaigutamiseks. Ühtlasi oleks ka võimalik sealseid 50.000 ruutmeetrilise mahutavusega ruume otstarbekohaselt kasutada.

Tartus kavatseti tehnikateaduskonda paigutada Gildi ja Soola tänavatele. Kuna need ruumid ei ole ehitatud õppetegevuse otstarbeks, siis nõuaks nende kordaseadmine suuri kulusid, mis Tallinnas ära jäävad, öeldakse motiivides. Lisatakse juurde, et Tallinnas asuvad ruumid on kolm korda suuremad kui seda omal ajal ülikool arvas tehnikateaduskonna jaoks vaja minevat.

Teiseks ministritevaheline komisjon leidis, et tehnikateaduskonna ületoomisega Tallinna leiavad otstarbekohast kasutamist endise kõrgema tehnikumi sisseseadet, millede väärtus ulatub 30 miljoni sendile.

Kolmandaks komisjon leidis, et Koplis on küllaldaselt olemas häid hooneid, mida on võimalik vähemate kuludega ümber korraldada, kui päevakorda peaks kerkima tehnikateaduskonna täiendamine uute harudega (on näiteks kavatsus edaspidi ellu kutsuda elektrotehnika haru).

Neljanda ja väga tähtsa punktina on komisjon märkinud, et Tallinnas kui pealinnas peab olema täiuslik tehniline raamatukogu. Kui aga tehnikateaduskond töötaks Tartus, siis peaks ka seal olema vastav raamatukogu. Säärase kahe tehnilise raamatukogu soetamine oleks aga raske. Seda motiivi pidas ka Vabariigi Valitsus eriti kaaluvaks.

Viiendaks on arvestatud, et Tallinnas on üliõpilastel kaugelt parem kui Tartus olla kontaktis tööstustega ning ettevõtetega ja jälgida ehitusi, mida praktika mõttes peetakse väga tähtsaks. Tartus kui väiksemas kaubanduslikus ja tööstuslikus keskuses on need praktikavõimalused palju väiksemad. Tallinna kasuks on arvestatud ka seda, et suure enamuse tehnikumi üliõpilastest moodustavat tallinlased ise. Seetõttu olevat ka hea, kui edaspidi tehnikumi astub noori, kes juba maast-madalast kasvavad üles tehnilises ümbruses ja omavad tehnilise ning praktilise mõtlemisviisi.

Edasi on komisjon leidnud, et Tallinnas on õppejõududel palju paremad võimalused kontakti pidada oma erialal töötavate ettevõtetega. Samuti olevat Tallinnas õppejõududel ühenduse pidamine välismaaga soodsam. Tartus kui väiksemas tööstuslikus keskuses võivat õppejõud muutada liiga teoreetilisteks ja jääda võraks neile tehnilistele ülesannetele, mis on täideviidavad meie võimaluste piirides.

Seetõttu Tallinn kui pealinn ja tööstuslik ning majanduslik keskus annab häid praktiliseerimise võimalusi lõpetajatele nende erialal. Mõne lõpuprojekti valmistamiseks kulub mitu aastat ja seda tööd tahes on Tallinnas tehnikumi lõpetajail võimalik saada.

Kõik nagu enne. Taas kordub kevad. Taas tärkab rohi ja puhkevad pungad ning laulavad tuhanded linnud.

Ent ometi erineb see kevad teisest. Tema tulekul on astunud korp! Fraternitas Tartuensise perest üle surma läve igavikku tõsine töömees ja tubli hõimutegelane Kosti-Nestor Peltonen.

Drnd. med. vet. Kosti-Nestor Peltonen †

Kosti! Täis energiat, täis visadust Sa tulid Eestisse, et jätkata siin õpinguid, et jätkata teed valguse poole.

Raudse tahtejõuga Sa rajasid seda teed, et jõuda teaduse kõrgustele, võites kõik takistused ja olles sihile nii lähedal, pidid alistuma — saatuse tahtele, Üllatavalt vara.

Oma elu viimastel päevadel Sa rääkisid kojuigatsusest, rääkisid igatsusest oma abikaasa, oma perekonna järele. Kuid... homo intelligit, sed deus ducet. Sää! jõudsid Sa ristteele, mille moodustavad elu ja surm, ning saatuse karm sõrm näitas Sulle suuna, mis lahutas Sind jäädavalt kõigist omastest ja sõpradest.

Olid alati häätujuuline, alati hoovas Sinust sõbralikkust ja vastutulelikkust. Olid eeskujulik töömees, kes tõsiselt ja innuga suhtus alati oma ülesannetesse ja õpingutesse.

Kustumatuna jääb püsima selline kaunis mälestus Sinust, ar-

mas sõber, akadeemiline vend.

Nägime Sind vaikivana lamamas puusärgis lilledel keskel küünalde valguses. Su huulil mängles veelgi too naeratus, mida olid säilitanud elust.

Vaadeldes Sinu liikumatut keha, Sinu liikumatut nägu, tahtmatult libiseb küsimus huulile — miks ei ole Sind enam?

* *
*

Kosti-Nestor Peltonen sündis 11. juunil 1902. a. Soomes, Karjalas. Astus 1923. a. Leipzigi ülikooli loomaarstiteaduskonda, kuid hiljem siirdus Tartu ülikooli ning lõpetas siin loomaarstiteaduskonna 1927. a. Pääle ülikooli lõpetamist praktiseeris tegeliku loomaarstina Soomes kuni 1934. a. sügiseni. Siis tuli tagasi Eestisse ning hakkas siin Tartu ülikooli loomaarstiteaduskonna juures doktori eksameid sooritama, millistega jõudis lõpule 1935. a. lõpuks. Sellest ajast alates koostas doktori väitekirja.

Aksel Luitsalu.

alaliselt vastavaid andmeid tehastelt, riigiasutistelt, ettevõtetelt jne.

Kaheksandaks komisjon leiab, et Tallinnas on paremaid võimalusi kvalifitseeritud ja tehniliste õppejõudude leidmiseks kui Tartus. Tallinnas olnud juba tunda mõnda aega tehnika-teadusliku instituudi puudust, eriti endise kõrgema tehnikumi likvideerimise järele. Elu aga nõuab, et aegajalt saaks tähtsamate tehniliste probleemide lahendamisel alaliselt ühendusse astuda vastava teaduse esindajatega. Ka saavat tehnikateaduskonna Tallinna asumisel valitseda lähem side õppejõudude ja praktilisel alal töötavate tehnilise haridusega inimeste vahel. Õppejõud võivat olla siis ka paremini nõuandjateks tehnilistes küsimustes, ja tehnikateaduskond ise olevat kuidagi elulähedasem.

Ka riigikaitse huvides peetakse tähtsaks teaduskonna asumine Tallinna, kuna siis on võimalik tehnikateaduskonna juures kasutada võimalust noorte ettevalmistamiseks lõhkeainetega, sõjagaaside jne. ümberkäimiseks, mis eriti tähtis sõja korral.

Edasi märgitakse, et tehnikateaduskonna Tallinna toomisega võidakse kasutada ka Riikliku Katsekoja

sisseseadeid, mis loomulikult pidavat asuma Tallinnas. Need sisseseaded oleksid siis hästi kasutatavad ka tehnikateaduskonna õppejõududele ja õpilastele ning üliõpilastel oleks võimalik jälgida seal tehtavaid katseid.

Just töö edukuse seisukohalt ei saa korraldada õpetegevust kahes kohas, kuna see tooks kaasa üliõpilastele liigseid kulusid ja poolitaks õppetööd.

Mis puutub keemialaboratooriumi, siis on see küll Tartul olemas, kuid vananenud, nii et teeb peaaegu üks välja, kas ehitada Tallinnas või Tartus vastav laboratoorium.

Tehnikateaduskonna kalkultatsioonidest nähtub, et Tallinnas on tehnikumi ülalpidamine natuke kallim kui Tartus. Nimelt oleks aastased kulud Tallinnas 197.297 krooni, millest jääb riigi kanda 139.397 krooni. Tartus oleks aastane kulusumma 136.095 kr. ja sellest riigi kanda jäävad 93.195 kr. Tegelikult see vahe väheneb aga selle võrra, et tehnikateaduskonna Tallinna asumisel jääb väiksemaks praegune kesktehnikum, vähenedes juba tuleval õppeaastal 4 komplekti võrra, mis tähendab kulude vähendamist 16.000 krooni võrra aastas.

Tehnikateaduskonna viimisega Tallinna tuleb viia Tallinna ka osa Tartus asuvaid sisseseadeid. Kõige pealt tuuakse üle need, milledest on Tartus olemas duplikaadid, ja ka need sisseseaded, mida teiste teaduskondade jaoks otsekoheselt ei vajata.

Mis puutub erilise keemialaboratooriumi ehitamisesse Tallinnas, siis ei ole selge, kas selleks ehitatakse eraldi maja või kasutatakse Riigi Katsekoja laboratooriume ja tehakse sinna vastav juurdeehitus.

Ühenduses tehnikateaduskonna ületoomisega on muudetud Tartu Ülikooli Seaduse § 6. See muudatus hakkab maksuma seaduse avaldamisega. Lähemaid korraldusi üleviimise kohta annab Haridusministeerium. Igal juhul on kindel, et tehnikateaduskond alustab õpetegevust Tallinnas juba eeloleval sügisel. Ületoomisega jääb ta esialgu Tartu ülikooliga seoses olevaks, kuid ei ole võimalu, et hiljem välja areneb iseseisev tehnikaülikool. Nagu öeldud, on Tallinnas, Koplis ruumilisi võimalusi tehnilise teaduskonna laiendamiseks hiljem. Lisaks praegu töötavale kahele harule on hilj. kavatsus ellu kutsuda ka elektrotehnika-haru.

Uus hõimuorganisatsioon Soome-Eesti suhteid parandamas

Läbisõidul Rumeeniasse peats kaks päeva Tartus Helsingi ülikooli rahvaluule prof. V. J. Mansikka, kes on ühtlasi hiljuti Helsingis asutatud Eesti-Soome Seltsi töötoimkonna esimeheks. Asja andis prof. Mansikka ajakirjanikkudele Tartus jutuaajamise, kus puudutas Eesti ja Soome suhteid.

Soome-Eesti Ühing, mis jaanuaris Helsingis asutati, on võtnud endale ülesandeks kõigi kultuuriliste suhete arendamise ja süvendamise Soome ja Eesti vahel.

Seltsi esimeheks on parlamendi esimees K. Kallio ja seltsi juhatuses rida teisi nimekaid poliitilise ja kultuurelu kandidaate.

Peale juhatuse tegutseb töötoimkond (selle toimkonna esimeheks on prof. Mansikka ise). Programmi-toimkonna esime-

hena tegutseb kirjanik pr. E. Ivalo. Ühingu juhatuse liikmeteks on püütud valida kõige paremad Eesti olukorra ja elu tundjad. Teiste hulgas on seal veel Rahvaluule Arhiivi juhataja dr. Haawio, prof. A. M. Tallgren jt.

Töötoimkond on otsustanud korraldada eeloleval sügisel 10 raadiotundi Eesti poliitilisest ja kultuurilisest suhteist, samuti saadetakse Ühingu sekretär mag. W. Sakselainen üheks kuuks Eestisse, et siinseid ringkondi tutvustada tulevase töökavaga. Sama ühingu sekretär tuleb Eestisse ka Soome-Ugri kultuurkongressi puhul, kus ta esindab Eesti-Soome Ühingu. Peale tema tuleb rohkesti ka teisi referente Soomest. Võimalik, et kongressile sõidab ka Soome haridusminist. Mäntere, kuna Ungari haridusministri tulek on juba kindel.

Eesti-Soome Ühingu üheks sihiks on ka, et tulevikus vennasrahva algupärasest kirjandusest rohkem soome keelde tõlkida. Eestlased on näiteks soomlaste töid palju rohkem tõlkinud. Selle kava teostamiseks saadetakse Eestisse tuleval sügisel üks stipendiaat — kirjandusearvustaja, kes tutvuneb siin eesti kirjandusega.

Ühingul on praegu umbes 100 liikme ümber, kuid edaspidi tahetakse liikmete arvu tõsta 200 peale. Siis saab Ühingu töötada oma programmi teostamiseks ilma toetuseta. Liikme maks on praegu 50 Smk.

„Olen kindel,“ ütleb prof. Mansikka, „et Eesti-Soome Ühingu asutamine on viinud kahe meie vennasrahva suhete süvenemisele. Juba praegu ilmneb, et isegi laiemad rahvahulgad hakkavad enam huvi tundma hõimutööst. Käisin ka Viiburis, kus avaldasin mõtteid samasuguse ühingu ellukutsumiseks. Vastuvõtt oli väga sõbralik. On tõenäolik, et juba sügisel seal ühingu ellu kutsutakse.“

Leo Anvelt: „Elu hirm“

Leo Anvelti romaan „Elu hirm“ on tekitanud küllaltki sõnavõtte, siit ja sealt on kuulda „kena raamat“ — „päris hää asi“ jne. — nood meie harilikud põhjamaised terminid. On aga liik inimesi, kel oleks põhjust rõõmustuda enam, need on need n. n. „psühhoanalüütikud“, kes ei taha jätta kivi kivi peale, kui on tarvis tundma õppida kas enese või teiste hingeelu urkaid, eriti aga teise, et siis kindlaks teha kui raskel kujul tal neuroos esineb. Siin avaneb neil seks juhus.

Nii et Valt, „Elu hirmu“ peategelane, oleks siis n. n. „psühhoanalüütikute“ terminite järgi „neurootik“.

Autor on peategelase üleshitatud kõigi individuaalpsühholoogiliste nõuete kohaselt. On näidatud, millised põhjused, sageli nii lihtsad, kutsuvad esile inimese hinges komplikatsioone, mis määravad hiljem kogu ta saatuse. Juba Valti emas, isas, ümbruses, kus Valt kasvab on kõik eeldused seks, et Valt juba varakult puhkenud tundlikkus ja hellus on põhjendatud. Üksi

kasvades langeb ta ka veel pahe küüsi, mis võtab talt elujulguse. Liigtundlikkus ja hirm tõeliku elu ees tekitabki kokkupõrkeid reaalsusega. Pea igal sammul ta suurendab nõuded elu vastu põrkavad kokku ta saamatuse ja enda loodud illussioonidega, milledest ta ei tahagi vabaneda, sest kujutelmades ei pane elu ta peale ju kohustusi. Ja nende eest ta õieti põgenebki! Elu eest pagedes leiab ta seda tehes ikka uusi õigustusi, ettekäändeid, otsib isegi sääraseid olukordi, et ta on sunnitud üksindusse tagasitõmbuma. Lõpuks tekib säärase olukord, et mida suuremaks kasvab eluhirm, seda suuremaks kasvab ka elujänu. Ja nii heideldes ühest äärmusest teise ta lõpuks läbib mitmete kannatuste ja ebaõnnestunud katsete püüab sulada eluga Maretiga kaudu, kelle aktiivsus on võimaldanud usaldusrikkama vahekorra. Algul otsib Valt Maretiga juures vigu, näeb neid ta lobisemises, kerguses jne. Kuid moraalselt üleolekut, mida ta alati igal pool taotleb, saavutada elava ja nii

lähedalseisva inimese juures, on tal juba raskem. Pikkamööda, nagu ta isegi ütleb, hakkab ta märkama soojust, millega neiu suhtub kõigesse lähedasse, alates tänavail vastutulevaist lapsedist ja loomest ning lõpetades aknaraami nikerdusega või turukorviga mõnes käevangus.

Ja, alles Maretiga kaudu märkab Valt, et tema, kes oli omateada nii väga armastanud maailma, ei armasta õieti kedagi. Inimkonda armastada ei pane ju peale mingeid kohustusi! Inimarmastus, millega armastavad kiidelda paljud, ka Valt, sisaldab ju ainult pateetilisi lauseid ja tühje sõnakõlke, üksik inimese aga vajab soojust ja tegusid, rahuldada teda, armastada teda ei ole igakord nii kerge kui jumaldada kogu maailma, kes ei tule iial su käest midagi küsima ega tahtma. Näib, et Maretiga kaudu Valt saab tagasi juba lapsepõlves kaotatud ühiskonnatunde ja võidab tagasi elujulguse.

Õieti ei ole Valdil lapsena ühiskonnatunne saanudki võrsuda. Harilikult võrsus ta lapse ja ema usaldusvahekorral. Hellust ja usaldust, mida laps

tunneb ema vastu, viib ta pikkamööda üle kaasinimestele, loomadele jne.

Valdi ja ema vahekorral jäi aga ühiskonnatunne kangu. Poiss tundis ema vastu soojust, kuid sealsamas lõi ema tujukus kõik segi. Pealegi poisi vigu hurjutades, andis ta poisile ikka ja ikka tunda, et ta oli meelsamini soovinud tütar, ja et poiss ei rahulda ta emainstinkte täiel määral. See kõik tegi poisi mõtlikuks, ta ei julgenud olla nii nagu ta on. Nii tõmbus ta ikka rohkem ja rohkem endasse ja „õppis vähehaaval tundma paha südamehüstust ning aina suurenevat aukartust ema vastu, kes näis nii teadlik kõiges ja ilmeksimatu.“

Hiljem aga, kui ta enda tahe hakkab ema omaga vastupõrkama, ütleb ta vähest ema oste vihkavat, sealsamas äga kirjeldab nende kahe jalutuskäiku röömsa ärevusega.

See tunnete heitlikkus ema vastu, mida ema ise põhjustab, takistabki poisi normaalselt arengut.

Kui autor peategelase viib kokku Maretiga, kelle kaudu Valt õpib ar-

mastama elu ja inimesi ja asju lähemalt, mitte kusagilt kõrgist kaugusest, nagu seni, siis näib, et autor on viinudki meid õnneliku lahenduseni. Ometi tekitavad mõned sõnavõetud kahtlust, nagu: „Jaatada elu, mängida, tulgu, mis tuleb!“ ja siis: „Anda end elule välja, mis ka ei tuleks!“ jne.

Need laused viivad mõttele, et Valt ei ole veel jõudnud lahendada oma hinge keerdsõlmi, et tal on praegugi veel hirm elu ees ja see, kui ta otsustab kooselu Maretiga, on vaid julge hüpe, mille hädaohtu ta ise veel hästi ei usu ja mille sooritab silmi kinnipigistades tuleviku eest. See otsus on võib-olla sel hetkel kõigutamatu, igal juhul aga näib, et ta veel elu hirmust ei ole vabanenud, vaid leiab end kohaltammumas ühed ja samade probleemide juures.

Et vabaneda ummikust, on ta otsustanud selle sammu, ise aga trööstib end: „Ja ega me igatsused seepärast pole surnud, et on natuke õnni, nad ainult ei rabele mõttetult.“

Küllap ta vist kardab sedagi, et ta

enesest kaotab midagi, aga tal ei ole ka teist väljapääsuteed.

Kui võtta Leo Anveldi romaani usutavuse seisukohalt, siis on Valdi lapsepõlve ümbrus, kogu lapsepõlv, Valdi kujunemine neis tingimuses väga peenelt, teravalt ja usutavalt nähtud.

Kõiki individuaalpsühholoogia nõudeid silmas pidades, on ta viinud oma peategelase probleemideni, kust see hakkab pääsu otsima.

Valdi muutus lõpus jätab aga vähem usutava mulje. Autor ei ole peategelase ellu viinud. Valt ei ole veel leidnud oma koha ühiskonnas. Seega tundub probleem veel lahendamata.

Kui võtta romaani huvitavuse seisukohalt, siis on pilk peategelase hingeellu küllaltki huvitav neile, kes armastavad jälgida hingeellu varjundeid, vähem huvitav vast neile, kes tahavad raamatust näha elu, selle sõna laiemas mõttes, rohkem vormi ja probleemipinget.

Üks on aga kindel: raamat paneb meid mõtlema!

Marta Osche-Otsason.

AKADEEMILISI TEATEID

ÜLIKOOI LÕPETASID

Usuteaduskonnas August Jupets. Õigusteaduskonna lõpetasid: Boris Harten, Hugo Siim, Sule Arov; majandusteaduskonnas: Martin Ers, Hermann Mühlbaum, Arnold Paas, Richard Valdson.

Filosoofiateaduskonnas: Eduard Koemets, Johanna Sillamik, Magda Teder, Irma Tschakkar (c. l.), Leida Uustallo; mat.-loodusteaduskonnas Selma Kivistik (c. l.).

Ülikooli põllumajandusteaduskonna lõpetas August Täager.

UUSI MAGISTREID.

Mag. s. c. nat. astme omandas Elsa Pastak (magistritöö: „Hariläü taimkate“); mag. s. c. math. astme — Julius Feldmann (magistritöö: „Lösung von Gleichungen mit einer Unbekannten unter Zuhilfenahme der Umkehrfunktion“).

TEADUSLİKKE STIPENDIAATE.

Teaduslikuks stipendiaadiks võrdleva usunditeaduse alal kinnitati mag. theol. R. Kannukene, administratiivõiguse ja -protsessi alal P. Vihalem.

UUSI ÜLIÖPILASI VÕETAKSE VASTU 690.

Haridusminister on vastava seaduse põhjal määranud kindlaks tuleval õppeaastal ülikooli vastuvõetavate üliõpilaste arvu. Haridusministri otsuse kohaselt on võimalik sügisel ülikooli vastu võtta maksimaalselt 690 üliõpilast. See on sama arv, millega piirati sisseastumist möödunud õppeaastal.

Sügisel on sisseastujate arv üksikutes teaduskondades samasugune, nagu see oli möödunud aastal. Ainult on vähendatud seda normi matemaatika-loodusteaduskonnas ja põllumajandusteaduskonnas, ja seda nimelt tehnikateaduskonna kasuks. Neil teaduskondadel on normi vähendatud, sest tegelikult läinud aastal sisseastujaid neisse teaduskonda-

desse oli suhteliselt vähem. Normid üksikute teaduskondade kohta on ette nähtud järgmised: usuteaduskond 30 üliõpilast, õigust. 150, arstit. 50, rohut. 30, filosoofiat. 70, matemaatika-loodusteadusk. 60, tehnikateadusk. 70, loomaarstit. 20 ja põllumajandusteaduskond (ühes arvatud ka metsaasjanduse osakond) 60.

Kui üksikutes teaduskondades uuel õppeaastal on sisse astuda soovijaid rohkem sellest normist, siis korraldatakse sisse astuda soovijate vahel võistluseksam, nagu eelmisel õppeaastal.

ÜLIKOOI LILE RAAMATUID.

Saksa saatkond on teatanud, et ta soovib raamatuaasta puhul Tartu Ülikooli raamatukogule annetada saksakeelseid raamatuid tuhande krooni väärtuses.

Välisministeeriumi kaudu on saanud teade, et Carnegie Rahvusvahelise Rahu Asutis (Carnegie Endowment for International Peace) soovib saata Tartu Ülikoolile oma avaldiste kogu, umbes 300 kbitte ulatuses.

Ilmub 13 korda aastas. Tellimishind 3 krooni aastas, 1½ krooni semestrís.

Pea- ja vastutavtoimetaja: V. Pärtelpoeg. Tegevtoimetaja: Jaan Ots. Toimetuse liikmed: A. Eliaser, H. Tõnisson.

Väljaandja; Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Toimetuse aadress: Tartu, Üliõpilasmaja.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartus 1936.

Sobiva materjali kevadriietuseks

leiate

A.S. «Tekla» riidekauplustest

PEAKONTOR : TALLINN, S. KARJA TAN. 15, TELEFON 448-18

Riideärid :

- TALLINN, Valli 10
- TALLINN, S. Karja 15
- HAAPSALU, Ehte 2
- KURESSAARE, Kauba 2
- MUSTVEE, Tartu 15
- NARVA, Peetri pl. 2
- PETSERI, Kaubarida 6/7
- PÄRNU, Vee ja Pika tn. nurgal
- RAKVERE, Turuplats
- VALGA, Kesk 14
- VILJANDI, Tartu 6-a
- VÖRU, Jüri 5-a

Eksport Pilseni

Pilsen

Õlu ja karastus-
joogid

Ants Silvere ÕLLETEHAS

„Livonia“

**Kevadeks ja
suveks :**

käekotte,
rahataskuid,
portfelle,
kohvreid,
kaunistuskäsitöid,
adresskaasi,
albumeid jne. jne.

Nahalõikes ja voolis suures valikus soovitab
daamidele ja härradele odavate hindadega

O. Zimmermann

Tartus, Suurturg nr. 4 ● Tallinnas, Harju t. nr. 34
Pärnus, Rütli t. 41

Friedebert Tuglas:
Kriitika VI

Hind 3 kr.

Käesolev „Kriitika“ anne sisaldab 15 erikirjutist: esseid väliskirjanikest, teoreetilisi ja ajaloolisi artikleid, sõnavõttusid kultuurilooliste tähtpäevade puhul, kirjanduslikke mälestusi ning reisivesteid. Koolidele eriti soovitatavad esseed väliskirjanikest.

Varem ilmunud: Kriitika I, II, III, IV ja V.

Iga ande hind 3 krooni.

Gustave le Bon:

Hulkade psühholoogia

Prantsuse keelest tõlkinud K. Martinson. Hind kr. 1.25. „Filosoofiline seeria“ nr. 3.

Sisuks: Esimene osa — hulkade hing, teine osa — hulkade arvamused ja uskumused, kolmas osa — mitmesuguste hulkade kategooriate liigitus ja kirjeldus.

Roopi Hallimäe:

Astronoomilised vaatlused

Hind kr. 2.75.

Tööjuhatusi õpilasile ja amatöörastronoomidele. Rohkete skeemide ja piltidega.

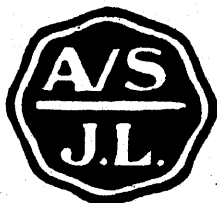
Raamatu siht on olla puhtpraktiline tööraamat vaatlejale. Seepärast tas on pütud hoiduda pikast töö-
kade loetelust.

O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“

TARTUS, GUSTAV-ADOLFI 8, TEL. 2-66.

«Regina»

Eau de Cologne • Lõhnaõli
Puuder • Kreemid • Küünelakk
on kõrge kvaliteediga!

A/S. PROV. J. LILL TARTU